

ئەو دلشكستنا وى يە، كاركرن ژۇ گەهشتنا ئارمانجان. لى نەشيت بگەھىتى ژ ئەگەرى پىنكادانين وى يىن بەردەوام دگەل رىگرىن وى يىن كو پىنقىيە ژى دەرباز بيت و هيزا دروست بەرامبەر تراژىديان ژوى پىنكادان پەيدادىت. هونەرى شاتۇن ل يونانى ب شىوہەكىي راستەوخو ژ ئەفسانە و داستانان دروست بووينە و ب تاييەتى ژ ھەردوو داستانين (ھومىروس)ى (ئەليادە) و (ئوديسا). كەسايەتى ژ كەتوارى وان يى ئەفسانەى و داستانى دروست دېبون، دەما ھەفرىكا سەرەكى دناقبەرا وان و خۇداوہند و چارەشيسين وان دا پەيدا دېوو. فى ھەفرىكى كارتيكرن ل سەر دروستكرنا ھەفرىكەكا دى دناف كەسايەتيني بخۇدا پەيداكر. ھەر وەك (يوكاستەى) د شاتۇگەرىيا (ئودىبى)ى يا (سوفوكليس)ى دا، كو دەستپىكا ھەفرىكىي دناقبەرا مروفى و چارەشيسى دا بوو، تا گەھشتىيە وى رادەى (يوكاستەى)ى خۇ سىدارە دا و (ئودىبى)ى چافى خۇ ئىنادەر. ئىسەرىن شاتۇيا يونانى باس ل بابەتىن شاتۇگەرىيىن خۇ دكر د چارچووفى خۇداوہند و قارەمىن ئەفسانەى دا. روويدانين ب تام و تاوان و كىموكاسين رەچەلەكى، بابەتى سەرەكى يى فان شاتۇگەرىيان بوون. ھەفرىكى دناقبەرا خواستين خۇداوہند و قەرەمانين شاتۇگەرىين دا، يان دناقبەرا خۇداوہندى بچووك و خۇداوہندى مەزن دا ... ھتد. ئەف چەندە دچەرخين نافەراست و پاشان ل سەردەمى رىئسانس و رۇشەنگەرىن و ھەتا چەرخين نوى و ھەفچەرخ ژى دا، مروف ھەر مژويلى ھەفرىكى و فى گىلەشۇكىيە.

• ھەفرىكى وەك تىكەھ:

د زمانى كوردىدا بەرامبەر (ھەفرىكى، مەلمان، شەرەنچ، ھەقدى، رىكابەرى، بەرەركانى، بەرەككەوتن، بەيكادان، مشتومر، دوو بەرەكى و كىشمەكىش ... ھتد)، لى ب دىتتا مە "ھەفرىكى" گونجاوترينە. دزمانى ھەرەيدا بەرامبەر پەيڤا (الصراع) دەيتت ب واتايا (الصراع): ئىخستنا سەر زەفى واتە لىككان، يان ژى كەتن(3). دزمانى ئىنگلىزىدا ژىنچىنا پەيڤا (conflict) ژ كارى لاتىنى (confligere) ھاتىيە وەرگرتن ب رامانا پىنكادەقتن و پەفچوون(4).

ھەفرىكى تىكەھەكى كىشتىيە، پەيوەندىيەكا پىنكادەقتىن يا لەشى و مورالى دناقبەرا دوو لايەنان دا يان پتر د سەيىنىت، پەرەسپىيەكە پەيوەندىيان دناقبەرا تاكان و كۆمەلگەھان كونترول دكەت(5). ھەرودەھا ئەو ھەقدىيەكا ديارە دناقبەرا دوو ھىزىن ھاوھىز و ھەقدى، ل دۆيڤ پىنكادەقتنا وان ھەردوو ھىزان كار گەشە دكەت ھەرودەھا ئەو د ناخۇبىيا مروفى دا يا ھەى، دوو دلى و پىشبركى وەكو ھەفرىكى ناھىنە دانان، چونكى ھەتا ھەفرىكى د كەتوارى جىڤاى و سىياسى و ھونەرىدا پەيدايىت، پىنقىيە ھندەك توخىن بىنچىنەيى ھەبن.

"كونفلىكت - ژىزەيا لاتىنى conflictus ھاتىيە، واتەيا لەھەفكەتن دستىنە"(6). ھەر دىسان ھاتىيە " د زمانى ئىنگلىزىدا conflict و دزمانى

دىتر شەرەنچا دناقبەرا ھەلبىزاردن و چارەشيس و قەدەرى دا. ھەفرىكىيا تاك د ژيانا خۇ يا رۇژانەدا رووېرەو دىيتى، ھىز و وزا وى يا دەروونى و لەشى بتنى نەشىن ھارىكارىيا وى بگەن كو بەرھنگارى و بەرخودان بگەتن، لەورا ناچارە پەنانى بىتە بەر ھندەك ھىزىن دىتر. بۇ نمونە وەك رۇمانى.

تەومەرى ئىككىن: رەھەندىن تىورى:

• ھەفرىكى وەك چىيائى:

ھەفرىكى، ب ئىكداچوونا دناقبەرا دوو ئاراستان دا، يان دوو ھەلوپستان دا يە. ھەبوونا وى ژ سەروشتى ژيانىيە، يان ژى ياسايا ژيانىيە، چونكە ھەردەم دناقبەرا دوو ئاراستان دا روويدەت، ئەو نەپىيەكە ژ نەپىيىن ژيانى ھەرودەسا ئىكە ژ گەوھەرىن وى. ژيان لىقنە، لىقنە ماددەى د گەھوژپت دەمى لىكخشاندىن يان پىنكادەقتىن، ((ولو شاه ريك لىل امة واحدة ولا يزالون مختلفين))⁽¹⁾. ھەر توخەكى ئالوز

يان سادە د گەردوونىدا، يىن د ھەفرىكىيەكا بەردەوامدا، بۇ نمونە، ئاڤ و ھەوا و گەرمى و ھەمى توخىن دى يىن ماينى، يىن د ھەفرىكىيەكا بەردەوامدا... و ھەمى دياردين سەروشتى و جۇگرافى ئەوين شاتۇيا ژيانى د ئىس: ژ ئەفى ھەفرىكىيى دروست دىن. ئىك چركە ژى نا راوہستن. ئەفجائى بۇچى مروف ژ ئەفى ياسان جۇدا بيت و ئەو بلندترين و ئەينى ژيانىيە، سەرەراى ئەوى رولى ئاينان گىراى د رىكخستنا ھىزا خۇ و سىزى وان غەرىزىن وى بۇ شەركنا بەردەوام و يى دۇماھى پالدىدەن(2). دگەل دەستپىكا مروفايەتې ھەفرىكى بوويە ئەگەرەكى مەزن بو فىرېوون و زانبا مروفى، خۇ بەرھەفكرىيە بۇ بەرھنگارىيا وان ئەفجائى چ نانكوكى دگەل مروفى و خۇدى وى بىن يان وى ئىنگەھا كو ب فۇلكان و ئەردەھەژيان و باروقىن وى ئە دگەل دا دژيا. ھەفرىكى د ھەمى گەھىن ژيانى دا يا ئەشارتتە ب ئاراستە و فەلسەفە و بىرۇباورىن خۇ ئە ب ئارمانجا بەرھەستكرنا ھەردوو تىكەھىن (باشى) و (خراپى)ىن.

ل دەستپىكا ژيانا مروفى ھەفرىكىيا وى دگەل قەدەرا وى بوو، ئەو دنافا فى ھەفرىكىيى دا زىان فىككەقتىن ئىكى و ھەرە مەزن بوو. ھەرودەسا قۇربانىيى ھەردەم يىن قەدەرا خۇدى بوو. ھەر وەك چاوان دىكستىن ئاينى و ئاسانى دا ھاتىن ل دەستپىكا پەيدا بوونا مروفايەتى ئەو ھەفرىكىيە ئادەمى ل بەھەشتى ھەى و دوو رىئىخستنا وى بۇ سەر ئەردى، پاشان دناقبەرا (ھابىل) و (قابىل)ى دا. ئەگەر ئەم بەيىن باس ل فەلسەفا ھەفرىكىيى بگەن د رامايا يوناندا، چونكە كەفتىن تىكستىن ئىساي يىن وى سەردەمى نە، و ب تاييەتى بەشى وى يىن تراژىدى دا، دى بىيىن كو ل سەر فى ئىزىن راوہستىيە، كو پالدىرى سەرەكى يى لىقنىن قەرەمانى،

سەر سەھىيە، بگەھىنىت كۆ مۇرۇف تاكە بوونەوەرە ماف ھەبە ل سەر ھەموو تىشتەكى زال بېيت⁽¹⁶⁾. ب شىوھەكى گىشتى، ئەم دىشەن ھەفركىي وەك دۆخەكى گىشتىگر بەدەنە ناسكرن كو (دۆخەك ژەرىكەفتن و لەھتەھانتىبە دناقبەرا كومان/ پرنسىيان/ ئايدلۇژيان دا)⁽¹⁷⁾. واتە، مەرجى ھەرە سەرەكى ژبۇ ھەبوونا ھەفركىي دوولايەنىيە، ئەفجا چ دناقبەرا دوو كەسان، كومان، پرنسىيان، ئايدلۇژى و بىروباوهران، ئاينان، سروسىت و خوزەزاي، تەخ و چىنان ... ھتد.

دژانرىن ئەدەبى ژى دا، ھەفركىي رۇلى ھەرە سەرەكى ھەبە ھەر وەك مە پىشتىر ژى نامازە پىكرى "مىللان كركىي ئەم بەيەكداچوونەبە، كە ھۆننەو شاتۆپىيەكەى لەسەر رادەكىشتى و رۇنانە درامايەكەى لەسەر ھەلدەسىزى. بەھىزى و گرنگى مىللانەكەش بىشۆھە گىشتى دەقە شاتۆپىيەكە لە نايشتىكى سەرەكەوتوودا دەخاتە بەرچا و گوڭى بىنەران"⁽¹⁸⁾. يان ژى (ھەفركىيا درامايى، كىزا دناقبەرا دوو ھىزىن ھەفركىي يان ژى دژ ب بەكە)⁽¹⁹⁾. ئەقە ژى وىچەندى دگەھىنىت كو نەمريا بەرھەمى ئەدەبى و زىندىمانا وى ژبلى چەند ئەلەمىنتەكىن دىتر، لى بى ھەرە سەرەكى ھەفركىيە، چونكە ئەم دىبىتە شەنكسىت ئافاكرن و دەستپىكرن باشى بەرەف كۆپىتەك و كۆكۆنى و ل دوماھىكىي ژى ب داومەيان، ئەفجا چ ب چارەسەرى بىت يان ژى ب فەكرى مېنىت. "مىللان ئەم ھۆكارە بەھىزەبە كە زىندووبەتق بەدەق دەبەخىشى. دەق بى مىللان وەك جەستەبى بى گىيان واپە"⁽²⁰⁾.

● پەھەندىن ھەفركىي:

چونكە ھەفركىي تىگەھەكى ئالۇز و ئاوتىبە، لى دەھمان دەمدا بى ھەبى و بەرەلەقە. لەورا ب ساناھى پەھەندىن وى ناھىنە بەرجەستەكرن، لى بىشۆھەكى گىشتى و ل دوپفەلەسەفە و ئەبىستۆلۇژيا وى، دىشان دايە چوار پەھەندىن سەرەكى دەستىنشاىنكەىن، ژوان:

ئىك: پەھەندى جفاكى و كۆمەلەبەق: ئەف پەھەندە بى گرېدلى بەھايان، داخووزى، پرنسىپ و ھىزى يە. واتە شەرەنەخە دناقبەرا وان بەھايىن كۆمەلەبەق ئەو بىن مۇرۇف ھەلدەگىت دگەل بەرژەوەندى و ھەزىن ھەبى. لەوما دى ھەلدەت بگەھىتە فان ئارمانجان ژلايەكى فە، ژلايەكى دىترقە بى بەرامبەر ژى ژناف بىت و ئەھىلىت.

دوو: پەھەندى دەروونى و ساىكۆلۇژى: ئەف پەھەندە ب ئاستى تاكەكەسى فە گرېدايە، واتە ھەستى كۆمى نىنە. دىبىت دەمارگىرىيەكا ئاينى، سىياسى، ئايدلۇژى و جفاكى بىت. ژخۇدئى تاكەكەسى سەرھەلدەت و دىبىتە چرىسكا ئاگرەكىن شارىيى. ھەر وەك (ئىرىك فرۆم) نامازى پىندەكەت كو ئەف شىواندن و ئىلىيا ھەبى ھۇشا مۇرۇقى تىنكەدەت و وئى روھن و زەلال نايىنىت، ئەفجا توشى ھەفركىي دىبىت دگەل بى بەرامبەر، بى بەرامبەر ژى ئەف دۆخە بى ھەبى، لەوما دى بىتە ئەگەرى ھەفركىيەكا دژوار²¹.

عەرەبىدا الصراخ بكاردەھىن، دزمانى كوردىدا پەيشىن مىللان، شەرەنەخ، ھەفركى، بەرھەنگارى، مېستوم، دووبەندى و دووبەرەكى. بۇ دەھىنە بكارىنان⁽⁷⁾. (ھەفركى، واتە لىكىتەنەگەھشتىن دئارمانجان دا)⁽⁸⁾. يان ژى (دۆخەكى نەئارامىي يە، ژئەنجامى بارۇدۆخى دەروونى دروست دىبىت، ئەم ژى ژئەنجامى ھەبوونا ھەفركىي دناقبەرا دوو خوستان يان دوو پىندىيان دا)⁽⁹⁾. (ھەفركى، كىشە يان ژى كىز، لىكەتەنەكە وەك پىللىن دەربىلى، تۇقى تىكى بى ھەر ژانرەكى ئەدەبىيە)⁽¹⁰⁾. ھەفركى، ل دەما ھەبوونا دوو ھەلوپىست يان ئاراستەبىن ھەفركى پەيدادىبىت، حىبەتتوبون دەھلۇاردن و بىرپاردان دا ھەبىت، واتە گرېدايە ب وى شەرەنەخە دناقبەرا بەھا و پرنسىيان دا ژلايەكى، بەرژەوەندى و دەستكەفتان قە ژلايەكى دىترقە پەيدادىبىت. ئەقە دىبىتە ئەگەرى دوودلى و ھەلچوونان و رەنگەدانا خۇ ل سەر نەرفىسا دەروونى و فشار و بەرژەبوونى دكەت. (ھەفركى، ئەم چالاكىا ب ھىز و بانۇرە، ئەم دوو ھەفركىي يان پىتر پەيدادەكەت)⁽¹¹⁾. ب گۆتەكە دىتر، ھەفركى (لىكەدانا دوو ئاراستەبىن ھەفركىي قەھەرمانى دا، يان ژى دناقبەرا قەھەرمانى و ھىزىن دەركى دا، كو كارتىكەنەكە گرنگ ل سەر ب رىتەچوونا بووبەر و روویدان دا ھەبە)⁽¹²⁾. ژفنىيەكى دىار دىبىت كو ھەفركى ھەردەم دناقبەرا دوو جەمسەر، ئاراستە، ئاسۇ و رەھەندان دا ھەبە، چ جارن تىك ئاراستە و لاپەن نىنە، بەلكو بەرورفاژى ھەردەم پىرۆسنىسەكا دوولايەنىيە، ئەفجا چ خۇدى يان بابەق بىت. لەورا " شەرەنەخ conflict: ئەم شەرەنەخە يا ئەكەر دكەن، دىبىت يەك ژوان شەرى دگەل قەدەرى يان چارەنقىسى خۇ يان جفاكى يان سروسىتى يان دژى كەسى دى بکەت (شەرەنەخە دەرفە) يان شەرەنەخى ل گەل خۇ دكەن (شەرەنەخە ناخۇبى يان يا دەروونى)⁽¹³⁾. ئەقە وى دگەھىنىت كو "مىللان گەوھەرى درامايە"⁽¹⁴⁾، ب گۆتەكە دىتر، چ كار و ژانر و بەرھەكى ئەدەبى، چ رۇمان يان چىرۆك يان دراما ... ھتد، بى ھەفركىي ھەبوونا خۇ نايىت و بىرپا پىشتا بەرھەمىيە و ھەموو ئەلەمىنتىن دىترەك روویدان، كارەكەر، دەم و جە، فەگىران و ... ھتد، دكەقە دىخەمەتا ھەفركىيەدا و ب رىك و شۇپا وى گەشە و ھەرپى دكەن.

" مىللان ئەم بىنەمايە تىو دەق درامايە كە دەتوانى سەرەنجى ھەرگر بەردەوام بۇ دەق يان نىماش رابكىشى، بەگژداچوونى دوو ھىزى ھاوتايە لە ھىزو توانادا بە ئاراستەبى يەك ئامانچ كە ھەر دوو بەرى ھاوكىشەكە مەبەستىيە بىگەنى"⁽¹⁵⁾. واتە ھەر بەرھەمەكى ئەدەبى ژ كۆمەكا سىتوینان پىنكەھىت، لى سىتوین و جەمسەرى ھەرە گرنگ ھەفركىيە، چونكە ئەم دىبىتە سەدەمى رابكىشان و بالكىشىا ھەرگرى، گەھشتان ئارمانجا دوماھىكىي يا تىكىستى و بەھايى وى بى ئىستاتىكا بى بەرجەستە دكەت. ژبلى كو ھەفركى دناقبەرا ھەموو كەرەستەبەكىن ل سەر زەمىنى ھەبە، لى زىدەترى ھەر تىشتەكى مۇرۇقە تىكەلى ھەفركىي دىبىت ب ھەموو جۆرىن خۇ فە، چونكە ئەم خۇ ددانىت كو بىندىتىن و پىرۆزىتىن و ب بەھاترىن بوونەوەرە دگەردوونى دا، دقېت ھەموو تىشتەك ل ژىر كۆنئۆل و ھەژمونا وى دابن (پاستىيا مۇرۇقان دھۇش و ئاگاھوون و ئەنەتا وان دايە، ھندەك جارن ھەلدەت كۆنئۆلا ھەموو تىشتەكى بکەت و ھەژمونا خۇ ل

ژېئو تاكى، ئەو دىي بېتە ھەفركى. ب شېئوئەككى گشتى دشىان داىە سى قۇناغان بۇ دروستىوونا ھەفركى دەستىبشان بکەين، ژ وان:

قۇناغا ئېككى: ھەفركى د ناخويا تاكى دا interpersonal conflict:

دقى قۇناغى دا جۇرەككى ھەفەگرتى دناقبەرا تاكان دا رویدەت، بەلى ھەر ئېك بۇچوونا خۇ بۇخۇ و ھەشارقى دەئىلىت و ديارناكەت.

قۇناغا دوونى: رويەريپوون confrontation:

ل فېرە يىنكەھانن دناقبەرا تاكان دا ل سەر بۇچوونان رویدەت. دىيت كۆمىن لاوھكى ژ كۇما سەرەكى فەبىن و ھەر ئېك ژوان بۇچوونا خۇ ھەبىتن.

قۇناغا سىي: ھەفركى راستەقىنە substantive conflict:

تاك دىنە دوو لايەن يان دىنە كۆمىن لاوھكى، ئەفجا دىتە ھەفركى و شەرەنىخ د ھزران دا، يان دناقبەرا كەسايەتبان دا، يان ژى ھەردووكان دا.

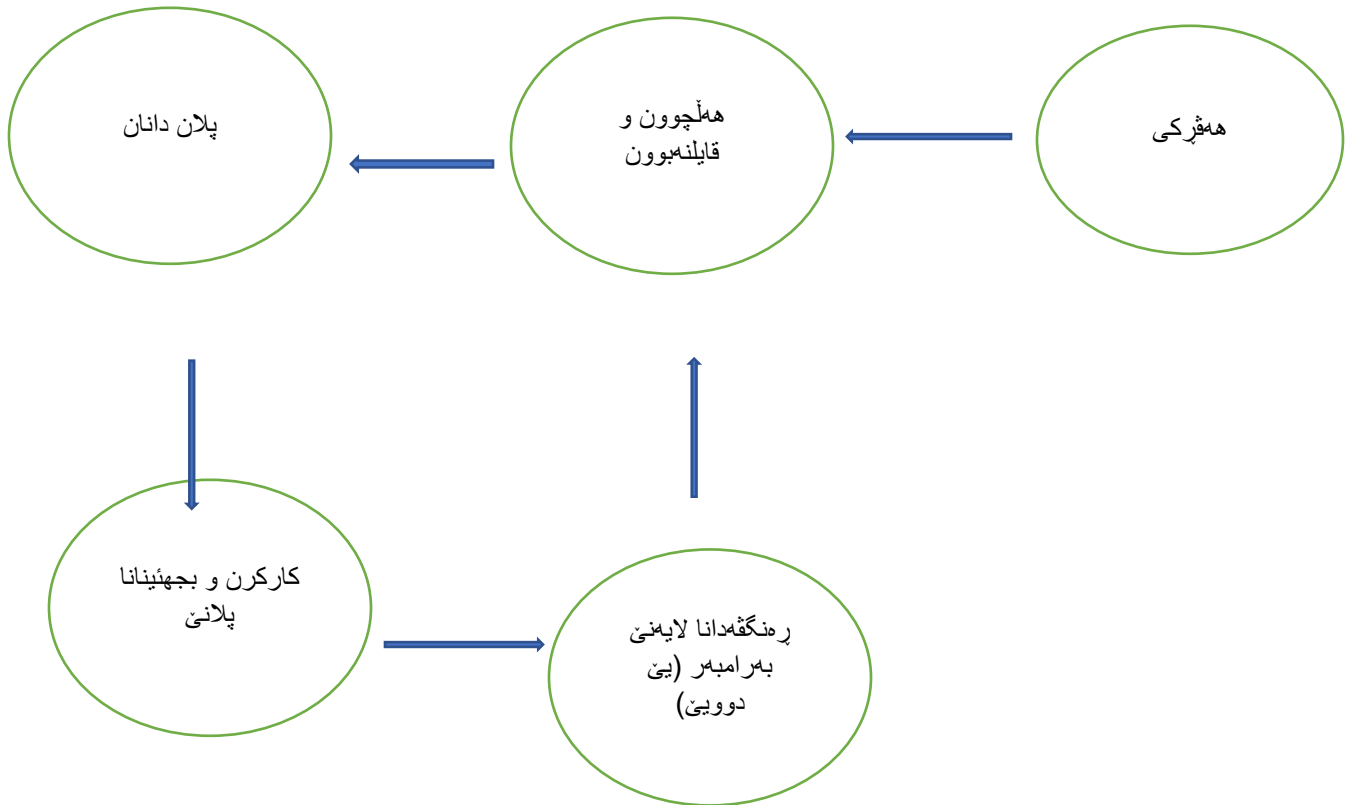
يان ژى ھەر ھەك دقى خىشتەبى دا ديار:

سى: رەھەندى ئەسروئۇلۇژى: ل دويف زانستى (مرؤفناسىي)، ھەفركى ژ ئەنجامى مەملانق دناقبەرا دوو لايەنان يان پترتر پەيدادىت. ج تاك يان خىزان يان جفاك و كۆم بىت. زىدەبارى دىيت لايەنەككى ھەفركى تەخەكا جفاكى يان ئايدۇلۇيايەك يان ژى ئايىن بىت. ب ھەبوونا بەھايىن پىرۆز و نەلف و نەگۆھور، ھەفركى پەيدادىت.

جوار: رەھەندى ئايدۇلۇژى: پىشتى رىنسانسى و پەيدابوونا تىگەھى دەولەتىن نەتەوېي و پەيدابوونا پارت و لايەنىن سىياسى يىن سەردەم، ئىدى ئايدۇلۇژيا ژى ھەك پالدرەككى بېئز بوو سەدەمى پەيدابوونا ھەفركى. ب تايىت پىشتى ماركسىزىمى و پەيدابوونا ئىسلاما سىياسى و پارتىن نەتەوېي. ئەفچەندى ھەفركىن بىروباوەر و ھزرى دگەل خۇدا ئىنان و بوو فەرىزا لىكتازان و فەقتىبانى.

• قۇناغىن ھەفركى (22):

ھەفركى ھەك ھەر پىكھاتەكا دىتر، دچەندىن قۇناغان پا دەريازدىت تا دروست دىت، نە ھەر دەمەككى مرؤف كەفتە درەوشەككى دا كو زىدەتر ژ ھەلبۇاردەكى ھەبىت و ژىگرتنا ئېك ژ وان ئارىشە بىت

ئەفە مە دگەھىنپتە چەند ئەنجامەکان:

گەشەكرنى ئىدى ئەم تىكستە مانا خۇ دپارېزىت و نەمر دەمىنېت. "ھەفركى دېرھەمەكى دراماتىكىدا، ئەم زەمىنە كۇ بىستىكىن گرنىگ و بنگەھىنپن رویدانەكى بەھفدووڤە گرىدەت. دېتە ھۆكارى ھەبوونا وان بىستىگان و ھەروەھا بايەخا ئەوانا روھشەدەت" (29). ب شىوېەكى ژ شىوېەيان، ئەم ژانرە "ھىزى وەردگرىت و دەھىتە لغاندن، لەورا دشىاندا ھەيە كۇ بىزىن مملانە خالا گۇپىتكە رویدانانە" (30). "مملانئ دراما تەنھا ھىز و ھەوېى راکرتى ھەيكەلى ھۆننەوېى درامايە، ھۆننەوېى درامايىش بېرېرى پىشتى ھونەرى شائوېى بە تىكرائى لايەنەكانىوھ" (31). ئەفە ھەمى، مە دگەھىنپتە وى راستىن كۇ(مملانئ توخى گرنىگ پىكھىنەرى گرىنا درامايە) (32). يان ژى بىزىن، " بوونى مملانئ لەناو دراما دەپتە دەستىبىشانكردى دارشتى بىرۆكەى دراماكە" (33). ئەفە بۇ ھەمى ژانرىن دېتر بىز ئەدەبى ژى دروستە. ھەر دىسان ژ ئەرك و گرنىگيا ھەفركى "دەتوان گەشەى دەق درامى بسەلمىنئ و ھىدى ھىدى بەرەو تروپكى بەرىت و بەن بوونى مملانئ ناكرىت رووداوى نىو دەق درامى گەشە بسىنىت" (34). وەك پىشترژى مە ئامازە پىكرى، گەشەسەندنا ھىلا گىشتى يا رویدانان و بەرھەمىيە ژلايەكىفە، ژلايەكى دېترە " وا دەكات دەق شائوېى پىك بىت" (35). ب گۆتەكا دېتر، ژۇ مان و لىن و نەمرىن، گرنىگ ھەفركى وەك مەشخەلا سەرەكى بىمىت ئاگرەكى ھەل و خورت "پىدفىيا ھەبوونا بزافى د دراماندا و ھەروەھا ھەبجان و ژھەفكىشانئ، چ تىشەك نىنە ژبلى توخى مملانئ نەبىت" (36).

سەرئەنجام، ب گىشتى رۇل و گرنىگيا ھەفركى، دقان خالان دا دياردېت:

1. ئىكە ژ توخ و ئەلەمىنئىن ھەرە سەرەكى بىن ئەفراندا تىكستى.
2. بناغە و بنىاتى بەرھەمىيە.
3. بېرپا پىشتا تىكستىيە و ھىلا سەرەكى يا ب رىشەچوونا روویدانانە.
4. لىقنەر و بزوينەرئ ھەرە سەرەكى بىن كۇيا بەرھەمىيە.
5. رىشەبەرى پىرۇسنىسا گىشتى يا داھىنانىيە، ھەر ژ دەستىپىكى تا گۇپىتكى و ئەنجامان.
6. ئالافى مان، گەشەكرن، داھىنان، بەردەوامى و نەمرىنە.
7. بىن بەرھەمى زىندى دكەت و گىيانى ددەق، ھەفركىيە.
8. خالا گرنىگ و ھەفسەنگا بەرھەستەكرنا چارەنقىسنى كارەكتەرانە.
9. زىجىرەيا گرىدانان بازنى ھەمى توخ و ئەلەمىنئىن دېترە.
10. كلىلا فەكرنا گرى و كرىز نە.

تەمەرى دووین: رەھەندىن پراكىتىكى:

رۇمانا (بەرچاڤكا جادوئى) يا رۇمانقىس (حەسەن ئىبراھىمى)، ل سالا 2011ئى، ل باژىرى نورىنېرك ل ئەلمانیا ھاتىيە

1. ھەفركى دۆخەكى لەقنەھاتنى بە ژ ئارمانج و ھزروپىر و بەرژەوندىيان دناڤەرا لايەنان دا.
2. دېت ھەفركى بەرھەمى تاكەكەسى يان ژى بىن كۇمى بىت.
3. ھەفركى ئەنجامەكى نۇرمانئى كارلىكىيە دناڤەرا لايەنن جودا و ناكۆك دا.
4. ھەفركى پەيوەندىيەكا بېز و موكوم ب ھەستان فە ھەيە، وەك ھەستى تورەبوون يان ژى بىن ئومىدبوونى.
5. ژ سەدەمى ھەفركى، كرىار و رەنگفەدان و ھەلوپىست وەرگرتن پەيدادېت دناڤەرا لايەنن جوداجودا دا.

• رۇل و گرنىگيا ھەفركى:

ھەفركى، وەك ھەر ئەلەمىنئ و توخەكى دېتر بىن پىكھاتا دەقەكى ئەدەبى رۇل و باندور و گرنىگيا خۇ ھەيە. " ئەگەر مملانئ ب دارەكى لىكچوئىن، دى بىزىن مملانئ وەكى وى قورمى دارىيە، كۇ ھەمى بىشكىن دېترىن ب وىشە دگرىدايىنە" (23)، لى ديارە كۇ چ ئەلەمىنئ نەشېن ھى بىن دېتر بگرىت و ھەر ئىكى رۇل و كارىتكرا خۇ ھەيە و لاوازى دىكى دا دېتە لاوازى دكۇيا بەرھەمىدا، سەرەراى فىيەكى لى گرنىگيا ھەفركى گەلەكە، چونكە ئەو دەپتە بېرپا پىشتا تىكستى و بىرئەچوون و گەشەكرنا روویدان و كارەكتەران. " مملانئ ب رۇلئ بزوينەر بىن بۇ فى پىرۇسنىس رادېت" (24). واتە قەلف و بزوينەرئ سەرەكى ھەفركىيە. " بنىات و بنگەھى ھەر رویدانەكى، تىشەك نىنە ژبلى مملانئ" (25). د ھەر ژانرەكى ئەدەبىدا، ب تايەت درۇماندا، دەستىپىكە ھەيە، ھىدى ھىدى گەشە دكەت و بەرەف پىششەدچىت، ھەتا دگەھىتە گۇپىتك و كروكى، ئەفجا بەرەف دوماھىك و ئەنجامى، ھەلبەتە بىن فى پىرۇسنىس ب رىشەدەت ھەفركىيە. ب گۆتەكا دېتر يا گىشتىگر، (ھەفركى، ئالافەكە ژۇ مانى، ژۇ گەشەكرنى، ژۇ ئەفراندىن و داھىنانى، ژۇ لىقنەكا بەردەوام) (26).

چ بەرھەمەكى بى روویدان و كارەكتەر ژدايك نابن، گەشەسندنا بووېر و روویدانان، لىن و چارەنقىسنى كارەكتەران ھەفركى بەرھەستە دكەت" مملانئ ب خالا دەستىپىكرنەوېا ھەمى دەقەكى درامايى دەھىتە ھەژمارتن" (27). بىن بەرھەمى ب گىان و زىندى دەھىلىت ھەفركىيە، (دراما زىندى ناپىت، ئەگەر ب رىكا ھەفركى نەبىت) (28).

شاكارى و پلەبەرزىيا ھەر تىكستەكى ئەدەبى، د چاوانىيا بكارىنان و دانە پالا توخ و ئەلەمىنئان داپە. ھەلبەتە ئەفە بەرپىسايەتيا شىسكارىيە و بەلگى بلجەتى و شەھەزاييا وىيە. لەورا دەمى ئىسكار و ئەفرىنەرئ تىكستى ژبلى رەكەزىن دېتر، ب ھوېرى و زىرەكى ھىدى ھىدى ھەمى توخان پىكھەكرىدەت و ھەفركى دكەتە خالا بنگەھىن و سەرەكى يا لغاندىن و

بەن. ھەرچەندە ئەو كارىگەرى ژ كەسەكى بو ئىككى دى جودانە، چونكە پەيوەندى ب يىنكھانا كەسايەتې و تايەتمەندىن وى يىن دەرونى كو ژ كەسەكى بو ئىككى دى جودانە. ل سەر ئاستى مېتافىزىكى مروف دھىتە كېشان دناقبەرا رەھايې و دورھىلى دا، دىمىتە ھەرى و ھىتە دناقبەرا كا خۆپەتيا وى ل بەرى ھەبوونا وى يە، يان ژى بەروفازىيە و دناقبەرا چارەشېسى گرىداى ب ھەلژاردىن وى.

ژلايەكى دېقە، ھەفركيا دەرونى دھىتە پىناسەكرن (ئەو لىكداپرانە يە يا كو ب كېمى دناقبەرا دوو لايەنان دا دھىتەكرن، ھەر دوو لايەن ھەردەكرن كو ئارمانجىن وان د ھەفدژن)⁽³⁸⁾. واتە ھەفركيا دەرونى دھىتە ھەبوونى دەما لىكترانەك دناقبەرا دوو ھىزان دا پەيدادىت، ب تايەت ل دەمى كو ھەردوو ھەلژاردىن بەردەست د ئىككەرنى نەن تاكەكەس ناچارە ئىككى ژى ھەلژارىت. ب مەرەما گەھشتنا چارەيەكى ژبو ئارىشى يان ژى دان و ھەرگرتنا بىرەرەكى. ھەرەسا رویددەت دەما كو ئارمانجىن تاكەكەسى دگەل ئارمانجىن تاكېن دى نە گونجىن. زىدەبارى وىچەندى كو ھەفركى دىت ژ جوداھىن دناقبەرا تاكان دا چىنېن، ب تايەت دناستى پىزانېن و ناراستە و بنەما و ئارمانجان دا.

ئەف جۆرى ھەفركى، ل وى دەمى سەرھلەدەت، دەما تاكەكەس دناقبەرا دوو ھىزان يان ناراستەيان دا يىت، ھەست ب ھافىبوونى بەكەت. بەھراپتر ژ سەدەمى پىشتىگۆھ ھافىتېنى يان ژ دەستداني يان شەكەستى د بھەبنانا ئارمانجان دا. تىزەكرنا ھەز و ئارەزوويان دا. ب گوتتەكا دېتر، (بارەكى ھەلچوونى يە رویددەت ژ ئەگەرى ناكوكى يا دناقبەرا ھەزىن ھەفدژن دا، تىزەكرنا پىدفيان دا)⁽³⁹⁾. واتە تاك نەشىت د فالاهېنى دووېرەكەتن و ھەفەتياىن دا بژىت، ھەر مروفەك د كۆمەلگەھەكى ديارىكرى دا دژىت، دچارچۆفنى ھەندەك ياسا و سىستەم و رېسا و داپونەرىت و بنەمايان دا كو ل سەر وان ھاتىنە سەپاندن، ئەفجا تاك پىن گرىداى كۆمەكا قەيد و زىجىرانە، ھەر گافەكا سەرىچى كر، توشى ھەفركى دىت.

• سروسىتى ھەفركى:

ژ سروسىتى ھەفركى ئەوە كو بەركەفتەكا دەرونيە، ل دەستپىكى تۆرەيەك يان نىشانەكە تاكەكەس ھەست ب ئىشاقى دكەت. پاشان بەرى وى دكەفتە رەفتارىن ھەفدژ، ئەف دۆخە بەردەوام دىت و ھەلدەت خۆ ژى قورتالېكەت. ل بەرسقان دگەرىت، ب گەھشتى يان ژى ب كېكرى ب دوماھىك دھىت. سەرئەنجام، ھەفركى دىت بىنكوكى نەخۆشپەكا دەرونى.

(يا ديارە كو رەفتارا مروفى لسەر بنەمايان پاراستنا ھەفسەنگىيە homeostasis or equilibrium دناقبەرا كياندارى و ژىنگەھا وى يا ناخىوى دا ئافا بووى ئەگەر ئەو ھەفسەنگىيە تىك نىچىت لەش ھەولەدەت بىزىنتە ھە و دىت مروف پىن ھارىكار بىت ژ بو پاراستن لسەر فى ھەفسەنگىيە، د بوارى دەروناسى دا تاك ھەولەدەت را بېيت دگەل فشارىن روژانە يىي كو پىن لى ھوشيارىت ئەفە د ھەولەكى دا ژبو بەرھنگارىا وان پىدفياتىن سروسىتى)⁽⁴⁰⁾.

ئىشاندىن، ل ساللا 2014ئى، ل چاپخانا پارىزگەھا دھوكى ھاتىيە چاپكرن، ژلاى ئىكەتيا شېسەرىن كورد - تايى دھوك فە ب ھژمارە (۲۸۱) ھاتىيە بەلافكرن و ھەشاندىن. ئەف رۇمانە ژ 161 لاپەرىن ناھىجى پىكەھىت. رۇمان دكوكا خۇدا، ئەزموونەكا پىرى ھەفركيا قەھرەمانىيە دگەل خۆخۆ، دگەل دەرفەپى خۆ، دگەل غەرىپى، ترس، مرن، رەفېن، ئايدلوژيا، ئايىن، داپونەرىت، جفاك، بەرزەبوون، خۇناسكرن و دوورياتى. بووېر و روويدانىن وى ب شىوہەكى بازىنى و پاش و پىشى پىكە دگرېداينە. ب پلوتەكا بېز و گونجاي ھاتىيە قەگىران.

رۇمان دەستپىدكەت دەمى قەھرەمان واتە كارەكتەرى سەرەكى كو شوڧىرى تەكسىيە ل فرۇكخانى، چاف ب ھەفەلەتيايەكى ژاىونى دكەفیت و ل دوماھىكا روژەكا پىرى گەريان ل ناف باژىرى ژ مۆزەخانە و گەھەرى و ھىن گرنگ و سەرخ راکىش، كېراى ژاىونى بەرچافكەكى دترومبىلا قەھرەمانى دا ژىردكەت. ئىدى روويدان دەستپىدكەن و ھىدى ھىدى گەشەدكەن و بەرەف كو پىتك و تروپكى دچن تا دوماھىكى ئەف بەرچافكا جادووى ل سەر پىر ئىبراھىم خىل ل دەمى قەگەريانا قەھرەمانى ژ ھەلاتى جارەكا دىتر بەرەف ئەلمانا دھىتە شكاندىن و ھافىتن.

كۆمەكا كارەكتەرىن لاوھكى كو دىبازى كارەكتەرى سەرەكىدا دىقرن پىن ھەين. دەم و ھىن جوداجودا ب خۆفە دكرن، ئىقىنت و روويدانىن ھەمە جۆر و سەير و رىالىتى و مژاوى تىدا بەرچەستە دىن. دىالوك و مەنالوك پىن بلند و نرم، زىدەبارى كۆشەدېتن و فلاش باگى. بىناتەكى ھەزى پى تىرى و مشت ژ ترس، مرن، خىانەت، كۆشتن، ئافەدانەكرن، بەرامبەركن، رەفېن، ھىتى، سىخورى، شوڧىنى، دوورووى، تىرورىسىتى، بەرزەبوون، سەبايە، دژەندارى، غەرىپى، ھافىبوون، قارىبوون، ھەسەدى، دىزى، سىكس، بازركانپا ب درەو و ساختە، خوارانا مالى ئىتىم و سىويان، گەندەلى و خۇفروت و نەمانا بىرواوەر و پىرسىيان ... ھتد، ھەيە. ئەف رۇمانە ل سەر بناغە و بىناقى ھەفركى ھاتىيە شىشاندىن، ب ھەمى جۆر و شىوہەپىن خۆفە.

• تىكەمى ھەفركى دەرونى:

ب سروسىتى خۆ پىن دىنامىكى بناغەپىن پىنكھان و دانەبەرىكا كەسايەتې يە، ھەفركيا دەرونى دھىتە ھژمارتن ھەك دياردە و رەھەندەك ژ رەھەندىن ژيانا مروفى چ يا مېتافىزىكى يان يا رىالىتى ژى. (بارەكى ھەلچوونى پىن ب ئىشە ژ ئەگەرى ناكوكى دناقبەرا ھەزىن ھەفدژ دا چىدىت ھەرەسا تىزەكرنا ھەزان يان ژى رىيىنەدانە ژبو ھەزەكا كېكرى)⁽³⁷⁾. ھەفركيا دەرونى دھىتە پىناسەكرن كو ئەو بەرسقدانا فىسپولوجى يە يا گرىداى ب كرىارا خو گونجاندنى قە كو لەش رەنجەكى دكېشىت دا كو دگەل كاودانېت ناخىوى و دەرفە خۆ ب گونجىنىت، ھوسا شىوزاين بەرسقدانى چىدكەت كو ئەف شىوزاە ئىشان يان ژى كەيفەكى چىدكەن، دىت ئەف گۆھرىنىت ب ئىش كارىگەرىن ل فىسپولوجيا مروفى

ئەگەر سەدەمىن ھەفرىكى:

ئەف تېورا فرويدى، دەلىقە دا ھىدەك شىرۋەكارىن دەرونى
وەك يونگ و سوليفان و ئەلېرت و مېلر، ژېۋ دېتتا ھىدەك بوچوونىن
دېتر. يونگ كەسايەتتىن پۇلىندىكەت بۇ (خوڧەدەر سادە و پەيوەندىكەر)،
يونگى لىسەر فان كاردىر و پىنشەبىرن و چەق لىزىدەكرن بىن كو گرىپداي
ب لايەتنى ھىزرى و دىلىنى و سىروس و ئىلھامى قە. سوليفان ژى، ھەمان
بۇچوون ھەبوو، لى وى ھەولدا ژلايەكنى دېترقە شىرۋەبەكەت، گەشەيا
كەسايەتتىن ل دەف سوليفانى دىزىرېت بۇ قۇناغا زاروكىيىنى. كەرب يان
دېزېرى نە تىشتىن ھەينە د تاكى دا. بەلكو تايەتمەندى بىن رەفتارىنە دگەل
گەشتا ژايانى دەھىنە وەرگىرن. ئەلبىرت ژى گەلەك بىن دووېرەنەبوو ژ وى
يا سوليفان دەربارەى تىگەھى كەسايەتتىن دايەنىاسىن و دىبىت كو باشتىن
پامان بۇ كەسايەتتىن دەھىتەكرن ب رىكا راوەستىيان لىسەر گرىگىرتىن
سالوخەتان وەك:

1. سىستى و لاوازىيا پەيوەندىيان دىناقبەرا ھەر دوولايانان دا، دېتتە ئەگەرىن گومانى.
2. ھەفلىرى د كىرانا رۇلان دا.
3. ھەفرىكى دېھە و پىرنسىيان دا، بىنەمايان، ل دەما دوو كەسان ھىقى و ھىزرىن ژىك جودا ھەبن.
4. پىنكەكرن و ژھىجودابوونا ئارمانج و پىندىقىيان.
5. ھەبوونا بۇچوونىن جىنواز ل دور چاوانىيا ئەنجامدانا ئەركەكنى دىيارىكى.
6. دېزېرى و ھەلچوونىن دەرونى، وەك بىزاربوون و ترسى و بىھىقىبوونى.
7. دېزېرىا كەسوكى و ھەلچوون بەرامبەر كەسەكنى دېتر.
8. جەختكرن و خۇ گرىپدان ب بەرژەوندىيان قە، چ وەك تاك يان كۆمەل.
9. ژىنگەھا جىقكى يا گرىق و دوگا.
10. بوون ب بەشەك ژ لايەنگىرىن، كو ھەر لايەك ھەولددەت لايەنگىرىن خۇ زىدەكەت و ل دۇر خۇ كۆمەكەت.

• تېورا شىكاريا دەرونى:

1. سالوخەتتىن بىلند: ئەو سالوخەتەنە بىن كو كەسايىتى ل دور د ژىزىرېت وەك پالدىر و ھەستىن بالا.
2. سالوخەتتىن ناپەندى: ئەون بىن كۆنترۆلەكا كىمتر ھەى لىسەر رەفتارا مرۇفى.
3. سالوخەتتىن لاوەكى: دىبىت نە د كارىگەرىن، لى جاروباران دەردكەقن⁽⁴²⁾.

فرويد دەروونى مرۇقان ژېۋ سى سىستەمان دابەشەكەت، (نەست) ئەو
عەبارا شەھوت و ناكۆكى و ھەز و پالدىرانە. (ئەز) نوپنەرايەتيا
داپونەرىت و تابۇ چوارچوڧىن جىقكى دكەت. (ئەزى بىلند) نوپنەراتيا بھا
پىرەنىسېب رەھىشى دكەت.

واتە، پالدىر دېنە دوو جۇر (پالدىرىن زىككى) و (پالدىرىن وەرگىرى). بىن
زىككى ژدەرقەھى كۆنترۆلا مرۇفى دانە، بىن وەرگىرى، ژ سەدەمى پەروەردە
و فىزىكرن و جىقكى دەھىنە وەرگىرن.

فرويد ھەفرىكى ب شىوازەكى دىنامىكى بىن كو دىناقبەرا ھەر سى
سىستەمان دا روىدەت ددانىت. ل سەر دوو جۇران دابەشەكەت⁽⁴¹⁾:

ئەفقا، ژېۋ بەرجەستەكرنا قان لايەن و سالوخەتان، دىياركرنا رەھەندىن
ھەفرىكىا دەروونى دىناق رۇمانى دا، ئەقان پارچان ب نىمۇنە دى دەھىنە بەر
قەكۆلېن و شىرۋەكرىن:

۱-شىوازى نۇرمال: رەفتارا نۇرمال و بەھرەدارى چىدىبىت و رەھەشەكە
دىناقبەرا (نەست) ب ھەمى لايىن خۇڧە دگەل (ئەز) و (ئەزى بىلند). د
فى رەھىشى دا دىشيانا (ئەز) دايە بىشەت كارى خۇ بىكەت و ھەقسەنگىن
دىناقبەرا ھەردوو سىستەمىن دىدا پەپىدا بىكەت.

"لېنا مرۇقان، ھاتن و چوونا مېھقان بىن فرۇكەخانەبىن. ھىزرىن مەن شووم
كرن. ھىز ب وان دېمەن ل بەرامبەرى چاقىن مەن پارى نەبوون، دوورتر
چوون ئەز ل گەلەك جىھان كرمە مېھقان. گەلەك بووېر و سەرھاتىن
خوھش و نە خوھش ل مەن نوو كرن". (بەرچاقكا جادۇبى - ل ۷)
رۇمان دەستىپىدكەت ژ فى دېمەنى وەك ھەفرىكىەك دەروونى
دىناقبەرا كارەكتەر و ژىنگەھا دەرقەدا، خۇشى و نەخۇشىن ژيانا وى.
دىبارە دىناقبەرا وەلاقى و مانا وى دا ل غەرىبىيا ئەف ھەفرىكىە پەپىداكرىيە،
جەنگەكنى بەردەوام و بالىكىشە، ژىيەك دەربازكرىيە ب چەندىن بىلندھى و
داكەتتادا، ئەقى ھەمىي وەل دەروونى وى كرىيە گەشتىن بەردەوام بىن
ناخى خۇ بىكەت، ب فرېت، ل چ جىھان نەپاوەستىت لى ھەر ھەستەكنى
ھاقى دگەلدا دژىت. دگەل فى دېمەنى ئىدى پلۇتا رۇمانى ھىدى ھىدى
سەمتا خۇ وەرگىرتى و بەرەف ئاسۇبىن دېترقە دىبىت.

ب- شىوازى نەخۇشىبى: ئەف شىوازە رەفتارا نەشاز (نامو) و نىشانەبىن
نەخۇشىبى چىدكەت، (نەست) بىن دىن قىشارى قە، (ئەز) شەكەستى د
ھەقسەنگىن دىناقبەرا داخوازىن ھەر سى سىستەمان دا دىبىت. نەشەن
كارى خۇ بىن نۇرمال بىكەن، ھوسا ژىك دووېرىن و ناكۆكى دىناقبەرا (نەست
) و (ئەز) و (ئەزى بىلند) دا چىدىن، و ھوسا نەخۇشىبىن دەرونى پەپىدا
دىن. ھەروسا دىبىت (ئەزى بىلند) خو جودا كەت و بىكەتە دەھەفرىكىەكى
دا دگەل (ئەز) و ئەفە نىشانىن نەخۇشىبىن ئەقلى دىياردكەت. فرويدى
ئەف كىدارىن دەروونى پولىنكرن ب فى شىوھى نەست (ئىد)، ئەز
(ئىگو)، ئەزى بالا (سوپەر ئىگو).

"دىبىت نېۋ ژەكە جوان و بەژن بىلند، بېبىت و بېژىت مەن بگەھىنە مال.
دى گەھىنە مالا وى، دى چانتى وى ژى ھەلگرم ھەتا بەردەرگەھى و
دى بېژىتە مەن كەرمەبىكە وەرە ژوور. دى قەھوھەبەكى دەتە مەن دى

هەندەك پەرسىيار و گازنەديان بۆ من كەت و دى خۆ دريژ كته سەر پشەت، وەك گەلەك جارن... قى هزرى مەژنى من خاف كر. من دقييا پلانا وى نىچىرى دسەرى خوه دا باش دارىژم" (بەرچاڤكا جادۆي - ۸ل)

ژ كەت و هەستىن كچكرى بىن مروفى رۆژەلانى ب شىو بەكئى گشتى، برسېبون سىكسى يە، جەكئى گرنىك دناڤ ناخ و دەروونى وى دا گرتىبە، سىكسى كئى نە شەرى و رىك پىنەداى يان زى بىن حەرام. ئەفە ژى چەندىن ئاستەنگ و ئالۆزىن دىتر بىن دەروونى دگەل خۆ دا پەيدا دكەت. سەرئەنجام، ل پەيوەندىن نە شەرى دگەرىت و ل چ خالان نا پاوەستىت، بەلكو هەر ل تىكرنا فان حەزان دگەرىت.

"دئىي من تۆى بشكورىن بوو، من ددلى خوهدا گوت. نەنە، مرادا من بجه هات ... ل شوينا ژەكا جوان و بەژن بلند. پىرەمىزە كئى بەژن كئى بۆ مېشائى من" (بەرچاڤكا جادۆي - ۸ل)

ل قى دېفە دا، قەهرەمان توشى شوكنى دىت و ژ خەوان هشىار دىت ب دىوارى رىالىتى دكەفىت، ئەوا وى دقييا چىنەبوو. نەگە هشتنا حەزان دىتە ئەگەرى سەرەكى بىن پەيدا بوونا هەفرىكىن.

"خولى ب سەرى مە، ئەفە پازە سالە ئەز ل قى باژىرى، هىشتا من ژ ماركىتىن خوارى و چاچناين قومارى پىتە نەدىنە. هەندەك ژ يابان و هەندەك ژ ئەمرىكا و هەندەك ژ بىن دىيان دىنە قى باژىرى، دا جەين مېژوونى و جوان بىن. ئەم بىن ماينە ب خوارى و شستى قە، تئى يا دسەرى مەدا زك و بن زكە. هەى قەدا ب ژيانا مە بكەفت، ئەرى سەد قەدا..." (بەرچاڤكا جادۆي - ۱۲ل)

دبەر دەوامىيا جەنگ و هەفرىكا دەروونى دا، قەهرەمان راستىكا تەحل ئاشكەرادكەت، ئەوژى هەمى خەما مە (زك و بن زكە)، واتە خوارن و سىكسى بىن گرنىكىدان ب لايەن دىترىن ژيانى وەك ئافكارن، شارستانىت، رەوشەنبىرى و خوانن... هەند. مروفى مە تەنە ل خوارى و سىكسى دگەرىت. ئامازە بىن وى ژى كۆمەن و ئامرازى (مە) بكاردىنىت. ب گوتەنەك دىتر، ئەفە دەردەكئى گشتىبە، زۆرىيا تاك و ئەندامىن جفاكئى مە بقى دەروونى دانان. دوو ئامازە بىن هەفرىكا دەروونى بەرچەستە دىن، ئىك كۆچكرن و غەربى و ئەو هەمى كارەساتىن دگەلدا دەين. دوو تەنە حەزا خوارى و سىكسى. هەلبەت ئەفەژى هەفرىكا دەروونى يا توند دناقبەرا دەروونى قەهرەمانى و دەرووبەر دا پەيدا دكەت. دناڤ لاپەرىن (۱۳-۱۸) دا، ئامازە ب باژىرى داخو بىن ئەلانى هاتىبە كرن تايەق گرتىگەها وى كۆب زمانى ئەلمانى دىترىن Kz Dachau ئەوا ل سالا ۱۹۳۳ هاتىبە ئافكارن و ل سالا ۱۹۴۵ ب دەستى سەربازىن ئەمرىكى هاتىبە ژنافەرن. ئەف گرتىگەهە ئىك بوو بە ژ خرابترىن جەين ئەشكەنجەدان و ژنافەرن زلاين نازىشە، ب تايەق دژى جوهيان. ب قەگىرانا فان بوو بەرەن، هەفرىكا دەروونى يا ب هېژ د ناخى قەهرەمانى دا دىاردىت، چ وەك بىن بەها بوونا مروفان، كوشتن، مالتورى، قركن و نەهىلان. هەردىسان ب رىكا بەراوردكرنا فان روویدان بىن دىروونى بىن بىانان دگەل روویدان بىن دىروونى بىن كوردان - چونكە قەهرەمان كوردە - كۆمەكا هەفرىكىن دىتر بىن ئايدولۆزى و سىياسى و نەتەوېي ژى تىدا بەرچەستە دىن.

"من گەلەك جارن مېشان ئىناينە جەين هۇسا. دەما مېشانان پەرسىيارا وەلاقى من ژمن دكرن، پەرسىيارا جەين نافدار، جەين گەشت گوزار بىن وەلاقى من ژمن دكرن. ئەز نەچار دبووم درەوا بك. ئەو پەرسىيارىن دسەرى من دا دەنگ قەددان. هەكەر مېشانەكئى بشت، ل وەلاقى من گەريانەكئى بكت، دى كىفە بەم؟ دى چ نىشا دەم؟" (بەرچاڤكا جادۆي - ۲۰ل)

"من هەندەك جەين جادوونى د خەيالا خوهدا دروست دكرن وەك چىاينىن بلند، رووبارىن جوان، جەين مېژوونى و مۆزەخانە بىن كەفتار. و بازارىن بىشكەفتى ... تۆى دلى من كۆل و كۆفان دبوون. من نەدقيا وەلاقى خوه ل پىش چاقىن بىانان بشكىنم، نەچار دبووم درەوا بكەم ...

ئەى هەوار ..... ئەم چەند ژ شارستانىت ددوورىن؟! بىنەنە من تەنگ بوو، ئەز ژ تورمىنلا خوه هاتەدەر. چاقىن من ب وى بورجى بلند كەفت. من زانى ئاستى بىشكەفتن و زانىن و شىيانى، دناقبەرا مللەتى من و قى مللەتيدا هەدى قى بورجى يا بلندە."

(بەرچاڤكا جادۆي - ۲۱ل)

دناڤ لاپەرىن (۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶) دا، قەهرەمانى رۆمانى هەفرىكا دەروونى يا توند دگەل كۆمەكا ئاراستەيان دا دكەت. وەك دناخى خۆ دا دزانى وەلاقى وى نە بىن بىشكەفتىبە و بىن پاشقەمابە، لى نەفىت ل دەف بىانان بىن بەها بكەت و بشكىنىت - كوردستانە - لەورا درەوان دكەت، درەوكرن و نەگوتنا راستىن ژ ئىش و ژانن هەرە مەزن بىن دەروونىبە. درەو هەفرىكا دناقبەرا دوو ماسكان دا. ژ ئەنجامى تپسى، خۆ كىم دىتى، بەرژوئەندى... هەند پەيدا دىت. دىسان ئافابوونا گەل و وەلاتىن دىتر و پاشقەمان و كافلبوونا وەلاقى وى، مملان و هەفرىكا دىتر دەروون و ناخى وى دا پەيدا دكەت. ئەف بەراوردكرنە دىتە ئەگەرى شەرەكئى دژوار دناخى مروفى دا. تاك گەلەك جارن توشى هەفرىكا دىت ل دەمى بەراوردكرن لايەنى باش و لايەنى خراب، جوانى و كرتىبى، هەبوون و نەبوون... هەند. ئەف دۆخىن هەنى كارتىكرنەك مەزن و ب باندىر و كاريگەرى ل ناخ و هەستان دكەت و توشى لىكدانى و هەفرىكا دىت.

هەر دقان دىمان دا، رىشەبەر و سەركىش و سەركردىن وەلاتان ب رىشە دىن، ئەو ئەگەرىن سەرەكى بىن گەندەلې و پاشقەمانى نە. يان ژى بىن ئافكارنى و بىشكەفتى نە. واتە مروف ئەگەرى هەر تىشكەكىبە. سەركردىن باش و ب وژدان گەلان و وەلاتان ئافادكەن، بىن خراب و گەندەل و بىران دكەن.

"نااخ بۆ مەژىن ساخەم ... نااخ بۆ زانست و دادوهرىن ... ناخ بۆ وەلاتىن ئافەدان..."

نااخ بۆ سەركردىن خودان وژدان و باوهرى ... مروفن وەلاتان ئافەدان دكەن... هەر مروفن وەلاتان كافل دكەن... " (بەرچاڤكا جادۆي - ۲۲ل)

لەورا ب هەبوونا قى هەفرىكا، چارەسەرى ژى دىاردىت ئەوژى تەنە و تەنە وژدانە، راستگوى و خۆگورىكرنە. دىرەكەفتنە ژ بەرژوئەندىن تاكەكەسى و خزمەتكرن و ئافەدانكرنا بىن دىزى و گەندەل. كاركرنە ل سەر بەرژوئەندىن كۆمى و جفاكى و دروستكرنا بازەبەكئى ئىككرتى بىن ب هېزە دناقبەرا تاكىن جفاكى دا، هەر ئىك سەخمەراتى بىن دىتر قۇربانى بەدەت و خۆگورى هەفدوو بكەن.

"دبت... لى ئەم دىشىين وان پىنج سەدسالان كىم بىكەين، ئەم دىشىن مفاى ژ سەربوور و شاشى و پىشكەفتنا وان وەرىگىن. نەز سەردەمى زانىتى يە، مە ھەموو شىيان و كەرەستە و سەقايى پىشكەفتنى ھەيە ... بتتى ئەم پىندى دەنگى وژدانا خوەينە، پىندى راستكويى و خوەگۆرىكرنى نە. ئەم بەرژوئەندىيا تاكەكەسى بن ئاخ بىكەين.

ئەرىنىتى... ئەم ژى وەك فان مروفتن؟" (بەرچاڭكا جادويى - ل ۲۴)

وانە، ئەگەر مروفتى ئىرادە ھەبىت، دىشەت ھەر تىشتەكى بىكەت. چ ژ مە كىم نىنە، ئەم ژى وەك ئەوان دىشىن ئاقابكەين، چىكەين، خزمەت بىكەين. بگەھىنە ئاست و پلەپىن بەرز. ئازراندانا فان ھەست و بابەت و مزاران ژلاين قەھرەمانى قە، ھەلبەت ھەمى مەنالوگەك ئاقخويى و پىندەنگە ددل و دەروونى خۇدا، دىبەت سەدەمى ئازراندانا ھەستىن بەرامبەر ژى، ب فى لىقىنى ئىدى كۆمەك ھەفرىكىيان دناقبەرا (ئاقاكرن x خرابكرن، دەستپاكي x گەندەلى) دوست دىن.

"ھەزرىن وئ بوونە شاشەيا سىنەماين. يا دلى وئ و كا چ ھەزدىكت، بۇ من خوييا بوون. دلى وئ وئ تىزى كەرب و كىن دگوت:

— خوەزى نەز ھەيتەر بۇ تە ئى ساخ با و تو ھافىتبايە د سۆتنگەھا داخا و دا، روونى تە بۇ فرۆكىن شەرى كرپا پانزىن. روونى وئ وئ سىسى رەش بوو، ددانىن وئ چىق بوون، سەين وئ بۇ گورگ، ددانىن خۇ بۇ رانين من تىزكرن. تىزى لەشى من ترس بوو، ئەنىيا من ژ خوەئى تەر بوو، من بەرچاڭكا ئىخىست و پاشقە رەفم." (بەرچاڭكا جادويى - ل ۳۲)

روويدانىن رۇمانى ھىندى ھىندى پىشكەكەفن و گەرم دىن. كرابراي ژايۇنى بەرچاڭكىن د ترومبىلا تەكسى دا دا ژىر دىكەت و قەھرەمان دىبىت، ئىدى پلۇت ئالۇر دىبىت و خواندن و زانينا نيازىن فەشارتى بىن كارەكتەرىن دىتر دياردىن، بۇ نمونە:

- من گوت، ئەگەر ھەسا با، نە دچوو ھەلاقى! نەنە، مېزى من نە ئەم ھەلا مە؛ ئەم من و بچويكىن خوە نادەتە ب گىيانى خوە" (بەرچاڭكا جادويى - ل ۵۵)

"ھەزرىن من دژوار بوون، پىستى من سىسى كرن؛ ل من كرنە ترس. نەنە ئەم ھەلا مە. ھەسا دى مالا خوە وىران ك. نە، بلا ئەم بۇ من فەشارتى بىبىت" (بەرچاڭكا جادويى - ل ۴۰)

بىشتى بىرپارا فەگەپايى بۇ كوردستانى، پلۇت گەرمتر دىبىت و ئاسۆين ھەفرىكى توندتر دىن، ب تايەت دەھردو روويدانىن ل دەما دىالوگا ھەفرىنا وى كا دى قەھرەمان چ كەت؟ بۇچى گەشتى كەت؟ يان ژى بۇچى دى ژوان رەفىت.

"من دەستىن خوە ھافىتتە سەرى خوە و گفاشت. - ئەى ھەوار... ئەفە چ نامىرە؟! وەكو مروفتەكى شىت، دكەنىم و دلەرزىم. نەدشيام روونم، ژ ترسا ھەزەركا درەندەتر. من نەفيا چو ھەزرا بىم.

دېھنى دووى ل دەمى خواتر خواستنى كو دىفيا نيازنا ھەفرىن و زارۆكىن خۇ بزىت. ب گوتنەكا دىتر، ترسا ژنا وى كو كەفتىبەتە ئەشقا ژنەكا دىتر يا ئەلئانى كو ژەر وى مال و ھەفرىن و زارۆكىن خۇ بىبىت وەكى گەلەك زەلامان وەكرى. يان ژى ((دا بزانم كا ژنا من و بچويكىن من چ ھەز دكەن؟))

- ئەم ھەلا مە، ئەم مالا خوە وىران نام... نەنە بلا ئەم بىبىت نېنى...." (بەرچاڭكا جادويى - ل ۴۱)

دەھبوونا فان دىالوك و مەنەلوگان دا، دەروونەكى ئەتارام و ب دەھان پىرسىارىن فەشارتى دناخى وى دا دەھانە ئازراندان و ھەفرىكىا دەروونى دگەھاندە بلىندىن ئاستى خۇ. "من دەست دا بەرچاڭكا خوە، دا بەرسقا وئ پىرسىارى بزانم. دا بزانم كا ژنا من و بچويكىن من چ ھەز دكەن؟

"يارى وئ وئ رەش و لىف دۇقچەك ھاتە ژوور، وئ خوە ھافىتتە دناف سىنگى وئ وئ ب ھىز دا. وى ئەم گفاشت و وئ ئەم گفاشت. تى خەما ژنا من ئەم ئەم ھەر روژ زوو چمە كارى و درەنگ بفرم، دا ئەم درىژترىن دەم ل گەل يارى خوە بىورىنت. گفاشتنا وان بوو شەرى رووسكرنى. يارى وئ لىشىن خوە بىن سۆير ھافىتتە لىقىن ژنا من بىن تەنك و ھەردەم ب كەنى ... چ ژمن نەھات، من دىفيا بگەمە ھەوار، دەنگى من سەر نەكەفت. يارى ژنا من، دەستىن خوە بىن ب ھىز، دىن كەماخىن وىرا برن، وەك بچويكىكى دا بەرسىنگى خوە و برە د ژوورا

لىدانا دلى من زىدەبوو، ھەزرىن كرىت و شەرمزار ل پىش چافىن من ب رىز بوون. ب دەھان يار و دۆستىن ژنا من ئاشكرابوون. ژ ترسا ھەزەركا كرىت تر ژيانا من شىلى بكت، من بەرچاڭكا خۇ ھىلا د بەرىكا خوە دا و خاترا خوە ژ ھەمىيان خواست و دەركەفتم" (بەرچاڭكا جادويى - ل ۶۱)

"دەما ئەز ئىچىك، من ھەرزىر كەس ھەموو كەس ھەرزىن من دخوين، ھەموو كەس دزانن كا ئەز چ ھەرزىر دەم. دەما من ھەرزىر كا خراب يان من دلنى خوه دېرە تشىتەكى نە ئىن من، ئەز دترسىام يىن بەرامبەرى من، من ئاشكەرا بىكەن. ھەرزىر كەن ل من ببوو نەخوشى. من ب دزى و ل جىمىن تارى ھەرزىر كەن..." (بەرچاڭكا جادۆي - ۷۱)

قەھرەمانى رۇمانى زىدەتر توشى يىللىن ھەفرىكيا دەروونى دىت ب تايەت دەمى وان كەسىن ل ناف فرۆكەخانەنى دىنىت كو كاردەكەن بچنە ھەجى. "ئەف ھەموو كافر، كچ و ئىن كافران بۇ مە ھەلالن" (بەرچاڭكا

جادۆي - ۷۶)

يان ژى دەمى دىاردىت كو "ھەرزىن وى نىروون"

(بەرچاڭكا جادۆي - ۷۶)

ئەفە ژى وەك روویدانە پرى ھەفرىكيا ھاتىيە وئەكەن كو زەلامەكى كارى كەشتى بۇ مالا خۇدایى كرىت تا ژ كۆنەھان بېتە شووشتن، لى ل دەمى كچ و كۆرىن جوان دىنىت، ھەستىن وى يىن سىكىسى دلغن و نىزدىن ب تايەت ل دوپف تىورا لىدو. ھەلبەت بكت و كىكرى و برسبوونا سىكىسىيە وەك مە پىشتەر ئامازەپىكرى. ئەف مرفە ل دوپف ھەندەك رىسايىن ئايىنى كچ و ناموسا خەلكى دىتر بۇ خۇ ھەلال و رەوا دكەن.

بەردەوامىدان ب ھەلسوكەوتىن كارەكتەران ئىدى رەھەندىن دەروونى يىن ھەفرىكيا دناف ئەفنى رۇمانى دا زىدەتر كەشەدەكەن. بۇ غوونە ل دەمى ئەو ژنا جوان ئەوا د تەكسىنى دا دگەل قەھرەمانى ژ ئامەدى قەدگەرن بۇ كوردستانى دىتت "د دلنى من را بگەھىتە خوهشىن خوه" (بەرچاڭكا جادۆي - ۸۵) باس ل وى زەلامى دىت وى بۇ خۇ بىنىت دكەت، كو ئەو ھەز ژى ناكەت و وى يارەكى خۇ ئى دى ھەبە، بەلى مەرەما وى ئەفنى ئىكى تەنھا ئەو ب رىكا وى بچىتە دەرەقى وەلاقى. ب دەھان غوونەپىن ژ فى رەنگى وەك ھەستىن بەرزە و قەشارتى دناخى مرفان دا ھەنە، لى ژ ئەنجامى ترسى نەویرن دەبېرن، لەورا توشى دوورووى و دەرە و ماسكان دىن، دەھفرىكيا دەروونى يا شىداى دا دەرباز دىن، سەرئەنجام نەخوشىيىن دەروونى پەيدادىن.

يان ژى دەمى شۇفىر دناف خەوان دا بەرزەدىت و دىرەف بەرەف ئەلمانا "ل كۆلانېن بەرلىنى گەرىا، ھەر كۆلانەكا دگەھىتى كۆمىن يورو و دۆلاران ل سەر لىقىن جادى دىنىت" (بەرچاڭكا جادۆي - ۸۸)

كەشتىرەن و كۆمىرەن بۇ ۋەلاتىن رۇژاڭا ژمىزە وەك ھەز و خەونەكى بوو پە ل دەف مرفى كورد ب شىوہەكى گشتى، چ ژ بۇ ئارامىي و رەھىتى بىت ژ جەنگان، يان ژ بۇ باشتىرنا ژيانى و كۆمىرنا پارەيان، يان رەھىن ژ رىالىتى ژيانەك ئازاد و دوویر ژ قەبەد و زىجىرىن ئاسنى و جفاكى و سىياسى... ھەند. لى دى دۇخى دا، قەھرەمانى ب رىكا شۇفىرى ترومبىلى دقىيا گرىكە دىتر يا دەروونى ئاشكەرا بكت كو ئەوزى ژيان ل فان ۋەلاتان ب سانازى نىنە و كۆمىرنا پارەيان نەھوسايە وەك دەھىتە گوتن.

"چەند مالى دىلانى يىن مرفى بىت، ھەر دى دلنى خوه بەتە مالى ھەندەكىن دى. ژنا مرفى چەند يا جوان و شرىن و بەرەكتى بىت، دى دلنى خوه بەتە ژنا جىرائى خوه. ئەى ھەوار، كەنگى مرفى دى تىرىن؟! كەنگى

"ھەند ئى شەرى بەختى خوه ئى ھەژار دكەن، ھەند ئى بەرەھەمى ھىقىن خوه دخون، ھەند ل سەر كەھىن دوژمىن خوه دەرەقس، ھەند مالى ھەقال و برادەرىن خوه بۇ خوه ھەلال دكەن، ھەند يارىيان د پاخلىن يارىن خوه دا دكەن، ھەند ئاگر ژ چاقىن وان د بەشىت؛ ددانىن ھەندەكان دتېرن. كىنەكا كىم داخووزا ئارامى و ئاشىتىن بۇ مرفىقايەتېنى دكەن" (بەرچاڭكا جادۆي - ۶۶)

ل فرۆكەخانەنى، ب لىر چاڭكرا بەرچاڭكى ئىدى جەنگ و شەرىن دەروونى بەرپادىن كو ھەر ناخەكى نىزەك و ھەزەك قەشارتى ھەبە، ئارمانجەك يان چ چاقىن يان كرىت ھەبە. شەر دگەل بەختى، ژناڭبىرنا بەرامبەر و دوژمىنى، فىلبازى و خوارنا پارەيان ب رىكىن نە تەندروست، خىانەت و سىكىسكەن... ھەند. وەك يا بەرەھەلەك كىم ژ مرفان، مرفى و داخووزا ئارامى بۇ براىن خۇ ئى دىتر دكەت.

"نەنە، ئەز ھەرزىن باى خوه ناخویم. بلا ھەر ل پىش چاقىن من پىروز بىنىت" (بەرچاڭكا جادۆي - ۷۰)

"باى من... دايكا من... ژنا من... خوىشكىن من... ئەفە ھىللىن سۆرن. ناپىت ئەز بىھزىم. ئەز فان كەسان تىككەنەندەم." (بەرچاڭكا جادۆي - ۷۰)

ھىلا ھەفرىكيا بەرزىر دىت، شەرەنخەك دژوار دنافا ھەز دەروونى دا پەيدادىت. ئايا رەوايە ھەرزىن (باب، دايك، ھەفرىن و خوىشكىن خۇ) بچوینت و ئاشكەرا بكت يان ژى ناپىت وان تىككەنەت؟ ب ئازاراندان ئى پرسىيائى، ھەفرىكيا دەروونى رىژەپەكا بىلدتر ۋەردگىت. واتە، بۇچى ئەفە د پىروزن.

"ئەز باش دزىم چو كەس سەدا سەد د پىروز نىن. كەس وەك پىروزىيا خوه نامىنىت." (بەرچاڭكا جادۆي - ۷۰)

ئەفە ترسە ژ دابونەرتان، چونكە ئەف كەسە ب ناموسى قە دگرىداپىنە. ناموس ژى دناف لنگاندابە. ئاسايە دلنى وى بچىتە ناموسا كەسەكى دىتر، لى كارەساتە دلنى ئىكى دىتر بچىتە ناموسا وى. ژلايەكى دىتر قە باب وەك ھىياپەك بۇ بەھان خىزان و بىنەمالى ناپىت ئەوزى تىشتى كرىت و كىم ئەنجامدەت.

ب فى سەمتى ھەفرىكيا ھەرسى جەمسەران (ئىد، ئىگو، سوپەر ئىگو) توندتر دىت، ھەفرىكيا دناقبەرا (نەست و ھەزان) و (جفاك و دابونەرت) و (بەھا و پىرەنسىيان). كۆمقەبوونا فان ھەمىيان پىككە ئىدى دەروون دكەھىتە دىرەكا كىر و كۆنچىن تارى يىن بەرزەبوون و خۇ ژدەستدانى دا. رەھەندىن دەروونى يىن ھەفرىكيا ئاۋىتە و ئالوز دىن، جەنگىن دژوار دناخى تاكەكەسى دا بەرىا دكەن.

پەيدابوونا فان ھەرزىن كو دىنە بناغە و شەنگستە ژ بۇ بەرجەستەبوونا ھەفرىكيا. دەما بەرۇقازى ژى دىن ھەر ئاكوچى و لىكدانى و ھەفرىكيا دروست دكەن.

"ھەموو كەس دزانن كا ئەز چ ھەرزىر دەم" (بەرچاڭكا جادۆي - ۷۱) ئەف ھەرزىر كەن و بىر كەنە دىنە ئىش و نەخوشىيىن دەروونى. ھەردەم ھەرزىر كەن، نە ل سەرخۇبوون، دوودلى، پاراى و نە لەھقىياتن، ناخەكى نەساخ ئى پرى ھەفرىكيا پەيدادەكەن.

من يى ئى خويىه) ئەف هەستىكرنە ژى هەفركىيەكى ئى پەيەكا بلند د دەروونى دا دروست دكەت.

"نەرى بۇچى بەرى ئەز بچمە دەرفەى وەلاقى ئەز هەند ئى شىرىن نەبووم"

(بەرچاڭكا جادۇيى - ل110)

مروۇف بەردەوام ھەز دكەت جھى رىزى و باوەرپى و بالكىشانا دەرووبەرىن خۇ بيت واتە ئى ناقدار و گزنگ بيت. ئەفە ژى ل وى دەمى دەھىتەكرن دەمى مروۇفى شىيان و زەنگىنى و جھى كۆمەلاپەتى و باوەرنامە و بەرپىسارىقى...ھەند ھەبىت، ب كوردى ژى دىئىن (ھەبى بە، كورى كەرى بە). ل دەما مروۇفى چ نەبىت، ھەردەم ئى پەراويزخستى يە و چ پونە پى نەھىتە دان، دەمى مروۇفى نەبى پىت ب تە نەدەن دەمى تە ھەبىت بىبە جھى رىزى ل دەف وان، ئەفە ژى ھەفركىيە دناخ و دەروونى دا دروست دكەت، ھەر وەك چاوا قەھرەمان فى ھەستى دەردبىت.

ژ گزنگىتىن وان سەدەمىن ھەفركىيا دەروونى دكەل پىن دىتر دروست دكەت، دەما ھەستى ئى وەفالى و دوژمىنى ژ نىزىكىتىن كەسلىن مروۇفى دەھىتە دىت، نەخاسەمە برايان "ھلۇ ھەى ئى وژدان، دا بچىن، مالى من ل سەر ناڧى من بنڧىسن. ئەز و تو ژىك خلاس، تو مروۇفەكى ئى وژدانى و ئى نامووو..." (بەرچاڭكا جادۇيى - ل125)

چاڧ ل پارە و مالى براىي و كەسلىن دىتر، فىل و دزىكرن ئەف ھەستە قەھرەمانى توشى گزىيەكا دكەن ب رىكا مەنالۇگا ناڧخۇي دەربىنى ژى دكەت. ل دەما براىي وى ئى مەزىن ھەز دكەت پارە و خانى بۇ وى بن و ژ براىي خۇ ب دزىت، چونكە ل سەر ناڧى وى نە. ب دەستىئىخستنا پارە ب رىكىن نە شەرى و نەدروست، ھەزەكا كورە دەبىئىن ناڧى مروۇفان دا، ھەردەم ھەز دكەت زەنگىنتر و دەولەمەندتر بيت ژ پىن دىتر، ئەفجا ب ھەر رىكەكا ھەبىت، ئەفە ژى مەللافى و شەپەنىڧى دژوار دكەن و دگەھىنە كۆپىتكى.

قەھرەمانى رۇمانى، دەردەوامىيا گەپراىي خۇ دا پەشتى فەگەپراپە وەلاقى و بكارئىنانا بەرچاڭكى، ل سىپىندەكى سەردانا يارا خۇ يا بەرى دكەت، ئەوا ئەفبىندارىيەك مەزىن پاقژ دناڧەرا وان دا ھەبووى. كو نەا بوويە رىشەبەردەك گزنگ ل باژىرى و ئەو دىالۇك و داتوستاندانا دناڧەرا وان دا روویدەتە ل لاپەرىن (۱۲۷-۱۳۱) دا، ھەردوو درەوان دكەن، باپەتتىن وەك سىكىسى و واستەكارى گەھشتنا جھىن ژھەژى ب رىكىن نەدروست و پىسبوونا ناڧى مروۇفان و گەپران ل بەرژەوہەندىيا تاكەكەسى و گەھشتن ب ھەر رىكەكا ھەبىت، يان ژى ئەو ھزرىن دەرووبەر دناڧى خۇ دا بەرامبەر مروۇفى دكەن و دووړووياتى كو ئەفە ھەمى سەدەم و رىكارىن دروستبوونا ھەفركىيا دەروونى نە دقان دىمەنان دا دىاردىن.

بلىمىتى و شەھرەزاييا رۇمانىشى، ب رىكا بكارئىنانا تەكىكىن دىالۇكى و مەنالۇكى ب رىكا چەندىن كارەكتەرىن جۇداجۇدا شىياپە ب شىئوہەكى ئەكىش چەندىن گزىكىن دەروونى و ھەفركىيەكا توند و دژوار بەرچەستە بكەت. بۇ نەوونە:

- قەھرەمان "كەسى پاقژ نىنە، كەسى ھەستى مروۇفى نىنە، كەس دلساخ نىنە" (بەرچاڭكا جادۇيى ل ۱۳۷)

مروۇف دى بنە مروۇف؟ ئەفە ھەموو دناشكەرابوون، دلرەشى، ھەسوودى و چاڧىننەرابوون..." (بەرچاڭكا جادۇيى - ل۸۹)

مروۇف بوونەوہەرەكە چ جارن تىرناپىت، نا راوہەستىت بىتى دگەل مرنا خۇ. ناخ و دەروونى وان تىزىيە ژ باشى، پاستكۆپى، قەنجى، خەمەتكزى و دلپاقزى و پىن ھەندەكىن دىتر پەرە ژ خرابى، درەوان، پىساتى، دلرەشى و ھەسىدىن، ھەر مروۇفەك لژىر بانڈورا ھەندەك ياسا و پەرەنسپ و كارىگەرىيان مەزىن دىت و بەشدارى ئاڧاكرنا دەروون و كەسايەتپىيا وى دىت، ل دوپف تىورىن دەروونى. ئەف دىمەنە ژى ئى پەرە ژ تىرەبوونا مروۇفان چ وەك پارە، سىكىس، بەرژوہەندى، بەرپىسارىقى و بەك و ئاڧاڧەتپى. بەزىن و لىكەپران ل ژىدەرىن خۇ زەنگىكرن و ناقدارى گەلەك جارن مروۇفى توشى دوڧىن نەئارام پىن دەروونى دكەت، دىتە سەدەم ژ بۇ ھەفركىيە چ ل گەل خۇ يان ل گەل دەرووبەرى يان دگەل بەھايان و ژدەستدانا پەرەسىيان.

دەرزبوونا ئاست و ھىللىن ھەفركىيە دا دىمەن و بوويەرا ھەردوو كارەكتەرىن ژن و زەلامى د ترومبىلى دا كو ئەوژى قەدگەرن وەلاقى، قەھرەمان دەمى بەرى بەرچاڭكى ددەتە ئەنبا وان، ئەفان ھەردوو ھزرن ئاشكەرا دكەت.

- زەلام: "وان نەڧىت دلنى من خوەش بىت" (بەرچاڭكا جادۇيى - ل120)
- ژن: "ئەفە ئەز ھاتم دلنى من، خەمان نەخۇ"
"ئەف شەفە دى مرادا تە ھاسل بىت"

"ئەم دى بىنە بووك و زافا" (بەرچاڭكا جادۇيى - ل130)

زەلامەك گەلەك خەمەتا خەم و كەسوكرىن خۇ كرىيە، لى ئەوان ب بەردەوامى پارىن وى خوارىنە و فىل لىكرىنە و د مەنالۇگەكى دا دگەل خۇ ب بىدەنگى دگەھىتە وئ پاستىي كو وان نەڧىت دلنى وى ئى ئى خۇش بىت و ژيانەكا بەختەوہەر بۆرىنپىت، لەوما سۆزى ددەت وان سزا بەدەت. ژن ژى يارى خۇ ل وەلاقى ھىلا و شوى ب زەلامەكى ل دەرفەى وەلاقى كر، پەشتى زەلامى وئ مرى، پىپارا قەگەپاندنى دا، ئەوژى د دلنى خۇ دا ھەر ھەز دكەت ل سەر سىنگى يارى خۇ بنڧىت و ژى مالى دگەل وى دەربازىكەت.

كۆمەبوونا فان گزى و ھزرن، كەبەت و كىكرى پەبىدادكەت ئەفەژى ھەفركىيە دگەل خۇ دىئىنە دەر و ھەلسوكەوتەكى خراب ئى توند پەبىدادكەت. ھەلچوونىن نەچاڧەرىكرى دھزر و سەردەرىيا تاكەكەسى دا بەرھەم دىئىت، يان ژى خۇ كىم دىت و ئاست نزمىي. واپە كەسايەتپىيەك نزم و لڧوك. ب تاپەت ل جڧاك و كۆمىن گزى و پارىزگەر، چونكە نەشىت ب ئاشكەراى دەربىنى بكەت.

"ئەز ئى كەرم ... ھەتا مرفى دى مېم كەر و ئى ئاڧل، ئەز بەرژەوہەندىيا خوە نزام..." (بەرچاڭكا جادۇيى - ل132)

ھەستىكرن ب ئى ئاڧلى و نەفامكرىن يان ژى وەكھەفكرن دگەل كەرى كو گىانەوہەرەكى ناقدارە ب ئى ئاڧلى، ژ ئەنجامى بۇشاپى نەھىت، ئەفە ھەستە دناخ و دەروونى مروۇفى دا دروستە دىت دىت ل دەما مروۇف باشى و قوربانىدانا خۇ بەراورد دكەت دگەل دەرووبەرى و چ ئەنجامىن نەب يان ل پىش چاڧىن وان نەبىت، وەك ئەم ب كوردى دىئىن (نانى)

كەسى پاقۇز و دلسافى نېنە، ھەمى درەوين و دوورويىنە، مەلايە و دلى وى دچىتە ژنا جىرائى وى كۆل دەشتى سىكىسى دگەل بگەت و بۆ وى بېننە بېرىقان. مللەتەك وەك پەزىيە، بىتتى گولھىدبىت و چ بەرھەم نېنە و زوى ژىرەكەت.

براى دقېت مال و پارە و ژىرا خۇ بۆ خۇ بەت ھىشتا بەھىيا براى وى ب دۆماھىك نەھاتىيە.

ژىننەن و شوپىرن يا ھەي، لى زۆرەييا ھەرە مەزن نە ب دلى ئىكەن، زاڧا ل داوۋەتا خۇ ھزرىن يارا خۇ دگەت ئەوا نەگەھىشتىن و بوويك ھەز دگەت دگەل فى زاڧاي نەيىت و دگەل يارى خۇ برەڧىت.

ھەڧال دگەل ئىك د روونىشتىنە چ ژن چ زەلام، دلى وان دچىتە ژن و مېرىن ئىك بۆ كارىن سىكىسى ب چاڧىن سىكىسى حىزاتيان دگەن. مەلا دزن، ماموستايىن زاننگەھى گەندەلن، ژن و زەلام دەمى سىكىسى دگەن ھەر ئىك ژوان ھزرا كەسەكى دىتر دگەت و دېمەنكى دىننە پىش چاڧىن خۇ. بەرپىسېن گەندەل و دز، ھەر ھەز دگەن مللەت دخەو بىت و ھىشار نەن، دا زىدەتر دەستەلەت بگەن و تىرا خۇ كۆمبەكەن و ب دزن. ھەز ژ كچىن بچويك و ھەرزەكار و ژىن شەھىدان دگەن بۆ تىركنا ھەزىن خۇ پىن سىكىسى و ژىن وان ژى پىن راستەقىنە بۆ شوڧىر و زىرەڧاين وان ماينە و ئەو وان تىر دگەن.

ئەڧ ھەست و نەستە دناخىن مرۇڧان دا، دىنە ئەگەرى ھەڧرىكەكا ناڧخۇزىيا دەروونى، سەرئەنجام ھەلچوون و لىكدان دلەينىن فىزىكى و ساىكولوژى دا دروست دىن و رەنگەدانا وان ل سەر رەڧتارىن مرۇڧى دياردگەن. ھندەك جاران ئەڧ رەڧتارە د تۆندن و كارىن خراپتر ل دوپڧ خۇ دەينلن، وەك رەڧتارىن نەشار، دوودلى، بېننەنگى و ھافىبوون، رەڧىن و ڧەڧەتپان ژ دەوروبەرى.

ئەڧ ھەستە تۆڧى ھەژيان و لىكدانى و لىكترازان دناخى دا دچىنەت. كو زىدەبارى ئەڧا مە گۆتى، باندۆرەكا كرېت ل سەر كوما بەھايىن جڧاكى ژى دروست دگەت و ھندەك جاران ڧەدېتتا چارەسەرىن ژى نېنە. ژلايەكى دىتر ڧە، كوما ئەلەمىنېن دەروونى و فىزىكى و جڧاكى دىنە سەدەم و ھۆكار بۆ چىبوونا ڧان لىكدانان. ھەبوونا غەرىزان و ھەست و نەستان ژلايەكىڧە، بىردانك و سانسورىن جڧاكى و ئايىنى و عەشیرەتگەراپى ژلايەكى دىتر ڧە، گەردوونەكى تىرى ڧالاهى دناڧ ساىكولوژىيا مرۇڧان دا بەرھەم دىنەت.

"دانۆستاندەك دژوار دناڧبەرا دل و مەژىن من دا پەيدابوون..."

(بەرچاڧكا جادۆى - ل ۱۵۱)

زۆرەييا جاران ھەڧرىكە دەروونى ژ ئەناڧامى كىشەمەكېشا دناڧبەرا ھەست (دلى) و رېالىنىست (ئەڧلى) دا پەيدادىت. غەرىزە و نەستىن مرۇڧى ھندەك تىشتان دخوازان، لى ئەڧل و داپونەرىت و سانسور ڧاىل نايىت، لەورا تۆشى ھەڧرىكە دىت، ئەڧ ھەستە ژى ب ئاشكەراپى ژ رەڧتارىن ڧەھەمانى دياردەن و پىرەنسىپ دژى رەڧتار و سەرەدەريانە، ھزرىن مرۇڧ ژ كەسانىن دىتر و جڧاكى دگەتم ھوسا دەرنانچن. تىورىن شىكاريا دەروونى گەلەك جەختى ل سەر لايەن سىكىسى پىن مرۇڧان دگەن و ئەو نەھشىن دناخ و غەرىزەيان دا ھەين، ھەر تىۆرەك ب رەنگەكى و ل

- مەلا "ژنا جىرائى وى بوو بېرىقان"

(بەرچاڧكا جادۆى - ل ۱۴۰)

- سوڧى "ھوون وەك پەزى نە... نەنە، ھوون مرېشكەن"

(بەرچاڧكا جادۆى - ل ۱۴۱)

- ل بەھىن و براى مرى "ئەڧە براىن من مر، ژنا وى ما بى خودان.. لى.. لى.. لى چ؟ ھەموويان دزانى ئەم ئەڧىنداربووين، وى ژى دزانى يارا من بوون.."

(بەرچاڧكا جادۆى - ل ۱۴۴)

- زاڧا "زاڧا ل سەر ملنى خوە زڧرى، يارا وى يا گەلەك ڧياپى و نەگەھىشتى ل جھى بووكى يا روونىشتى بوون"

(بەرچاڧكا جادۆى - ل ۱۴۸)

- بووك "يارى وى ھاتە ژوور، دەستى وى گرت و ژەر تەنشتا زاڧاي چڧىل پاك" **(بەرچاڧكا جادۆى - ل ۱۴۸)**

- ئەو ژنا ل داوۋەت روونىشتى "بىرا وى ژنا رۆمانى يا شووب كۆرەكى كۆردكى ھاتە بىرا من. دەما دگۆت؛ ئەم ژىن ئەورويى سىكىسى ب لەشى خۇ دگەن، ژىن ھەوە رۆژھەلاتىيا سىكىسى ب چاڧىن خۇ دگەن"

(بەرچاڧكا جادۆى - ل ۱۴۹)

- ڧەھەرەمان "دەزركىن دا بى دز بىت... بى ڧەجە بىت... بى خايىن بىت... مەلاپىن دوازە علم د ھزركىن دا دزن. ماموستايىن زاننگەھان، دەزركىن دا گەندەلن، يارى جوانترىن ژن، دەما ل سەر سىنگى يارا خوە دىنە ھلەكە ھلەكە وى. ھزرىن وى نىچىرا دلەنگىن ژن ڧەرەچەكى دگەن"

(بەرچاڧكا جادۆى - ل 150)

- بەرپىس "دقېت ئەز ھندەك گۆتىن خوەس بۆ ڧان گۆلكا بىژم، دا ھەر بىمىن شىستى. مللەتېن خەلكى ب ھەشىشى و ھىروپىئى سەرخوەش دىن، ئەڧە ب ئاڧتېنن خوەش سەرخوەش دىن، ھەتا جارەكا دى ژ گىژاتىيا خوە ھىشار بىن، ئەم دى تىرا خوە كۆم كەين" **(بەرچاڧكا جادۆى - ل ۱۵۸)**

- ھەڧالى بەرپىسى "خوەزى ھوون ھەموو يارىن من بان، خوەزى خەلكىن فى باژىرى ھەموو تىن ژن بان، چ زەلام لى نەبان..... بىانە خۆرى و ئەز بىامە چاردەسالى"

(بەرچاڧكا جادۆى - ل ۱۵۹)

- ژنا ھەڧالى بەرپىسى "شەرم بگە، بەس ل دۆر كچىن بچويك و ھەرزەكار بگەرە، ئەگەر تو مېرى وەرە، ئەڧە سى چار ھەشە تە ئەز يا بۆ.... شوڧىر و زىرەڧانان ھىلام"

(بەرچاڧكا جادۆى ل ۱۵۹)

دڧان ھەمى دىلۆك و مەنەلەگان دا، چەندىن ئاستىن جۇدا جۇدا پىن ھەڧرىكە دەروونى و گرىپىن دەروونى دەننە پىش چاڧ. بۆ نمونە:

5. گرئين وهك (زك و بن زك، تهمبلى، پاشقه مان، دورپياق، ترس، درهو، گهنده لى و فهشارتنا نهبتيان ... هتد)، ب ناشكرابى دبه رجسته نه.
6. ب ئالافى بهرچاڤكا جادوئى، نهبتيان ناخ و دهوروونى مروقان ناشكرا دكهت، زنده بارى ئەوان گرى و كيزين دبنه سهدهمى هه فركيهكا بهرده وام.
7. هه فركييا هه سى جه مسهران (ئيد، ئيگو، سوپه ر ئيگو) يا تونده دناڤهرا (نهست و ههزان) و (جڤاك و دابونه ريت) و (بهها و پرسسيان).

پهراويز

1. القرآن الكريم، سورة هود، الآية 118.
2. الصراعات وأثرها في الشعر الاندلسي، علي مزاتي، جامعة حاج لحضر، ۲۰۰۷، ص ۷.
3. لسان العرب، ابن منظور، دار صادر، بيروت، 1996، ص 396.
4. ماري إلياس وحنان قصاب، المعجم المسرحي، اعلام ومصطلحات المسرح وفنون العرض مكتبة لبنان للنشر، ط ۱، ص ۲۸۳.
5. ماري الياس وحنان قصاب، ص ۲۸۳.
6. فرههنگا تيرمين ويزهني، بائي نازى، چاپخانا هاوار، دهوك، 2012، ل 163.
7. پهخشان و هونه رين وئ، دمسعود جميل رشيد، چاڤا ئيكنى، چاپخانا هيقي، 2016، ل 126.
8. Contemporary Management, Hampoton David, 4th ed, New York, 2001
9. The Encyclopedia American international Edition , Danbury Connecticut : Gerober Incorporated , 1992,p 537
10. اعلام ومصطلحات المسرح، كمال الدين عيد، ط 1، الاسكندرية، 2006، ص 406.
11. مقدمة في نظرية المسرح الفكري مع التطبيق، احمد صقر، ط 1، الاسكندرية، 2002، ص 158.
12. قاموس المصطلحات اللغوية والأدبية، دراميل يعقوب، بسام برکه، مى شيخانى، دار العلم للملايين، ط 1، بيروت، 1987، ص 244.
13. زاراڤين فهگيراني (فهرهنگا زاراڤان)، جيزالڊ پريسن، و. جهلال مستهفا، ج 1، چاپخانا وهزارهتا رهوشه نيرى، 2011، ل 56.
14. هونه ر و زيان، أحمد سالار، دهزگايى چاپ و پهخشى سهردهم، ج 1، سلتيانى، 2005، ل 103.

دويش هندهك بنه مايمان شيكارين خو ددهنه دياركرن، دڤي روماني ژى دا، ب ريزهكا بهرچاف هاتيه بهرجهسته كرن.

"نهري تاوانه مروڤ هزرا ژنا ههڤالى خو بكهت، نهري تاوانه مروڤ دهزركرنى دا دلنى خوه بهته مالى براين خوه ين مروڤ" (بهرچاڤكا جادوئى - ل ۱۵۲)

يان ژى "با ئەو چيهه؟ دهما تەو دگهل ژنا خوه دڤى، تو چاڤين خوه دئيهه نهيا وئ، چهند ئين جوان ريز دكهى ههتا دگهيهه وئ كچا ئەلمان يا چاردهسالى ئەوا ههڤالا كچا ته و دكهيه دبن خوهڤه؟" (بهرچاڤكا جادوئى - ل ۱۵۲)

"ل وهلاقي مه چ ژن و چ ميز دهما دگهل ئيكن دشن هزرا ئيكن ناكهن، هزرا ئيكنى دى دكهن" (بهرچاڤكا جادوئى - ل ۱۵۳)

"هه ر جار ئيكنه، هندهك جارن دوو سئيهكا ل خوه كوم دكهن" (بهرچاڤكا جادوئى - ل ۱۵۴)

"مروڤ هه موو گيانه وهرن پيرهن، هه موو درندهنه، هه موو... نه مروڤش" (بهرچاڤكا جادوئى - ل ۱۵۴)

ئهڤ وئنه هه مئى ئيش و نهبتيان سيكسى كو بوشايهكا مهزن ژ ههستين مروقان تڤى دكهت دئيهته پيش چاڤ.

هه رديسان وئنه ين باين فههره ماني كو بهرستهگه ههكا پيروژ بوويه دچاڤين وى دا، ئەوژى ين ياريا ب پاڤلين كچهكا پازده سالى دكهت و دايكا وئ

ژى ل بهندا گهجهكى بيست ساليهه. "من ب هه موو هيزا خوه كره ههوار، نه نه... بهسه بهس..." (بهرچاڤكا جادوئى - ل ۱۵۵)

"دلنى من زنده قوتا، تڤى پيسته من ترس و كه رب و كين بوو" (بهرچاڤكا جادوئى - ل ۱۶۰)

ل دووماهيك ديهن دا "بهري خوه دا وهلاقي خوه ين ويران، تڤى چاڤين من روڤندك بوون. بهري خوه دا رهخي دى پارچهك وهلاقي من

داگيركويه، تڤى دلنى م ناگر بوو" (بهرچاڤكا جادوئى - ل ۱۶۱)

وهلانهكى ويران و دابهشكرى و پاشقه ماني، هه فركيڤى دناخ و دهوروونى دا خورتتر ليدكهت و بهردهم دهنييت، واته هه فركى دژياني دا چ جارن ب دووماهيك ناهيت.

ئهنجام

سه رهئهنجام دئهڤى فهكوليتى دا، ئەم گههشتينه ئەفان ئەنجامين ل خوارى:

1. هه فركى، فهريژا ليكدان، ليكترازان و بهرکهفتنا دوو ئاراسته و بهرژه وهنديانه.
2. ژ سهدهمى هه فركيڤى، كريان و رهنگهه دان و هه لويسهت وهرگرين دناڤهرا لايهين جوداجودا دا په يدا ديت.
3. مروڤ دژياني دا، ب كومهكا رولان راديت ددوخين جينوازدا، بهردهوام دهه فركيڤى دايه.
4. درومانا بهرچاڤكا جادوئى دا، ژ جوړين هه فركييا دهوروونى، پترت ئاماژه ب گرئين سيكسى هاتينه دان.

15. ناوهرۆك و تەكنىكى درامايى كوردى (1991 – 2002)، ياسين رهشيد ههسەن، نامەى ماستەر، كۆلېژى زمان، زانكويى سلتىيانى، 2004، ل 136.
16. مقولات النقد الثقافي، ريتشارد وولين، ت. محمد عناني، المركز القومي للترجمة، ط 1، القاهرة، 2016، ص 189.
17. مفهوم الصراع، منير محمود البدوي، مركز الدراسات المستقبلية، ط 1، أسبوط-مصر، 1997، ص 36.
18. هونهري نووسيني دراما و دهق شاتويى خومالى، دانا عەلى سەعید، دهزگايى چاپ و پەخشى سەردەم، چ 1، سلتىيانى، 2003، ل 38.
19. التمثيلية الأداعية بين ماضيها وحاضرها، د. طه عبدالفتاح مقلد، مكتبة الشباب، القاهرة، 1975، ص 73.
20. رهگهزەکانى دراما له شيعرى ليرىكى كوردیدا (كرمانجى خواروو 1980 – راپهرين)، پەروين عەبدوالا خدر، نامەى ماستەر، كۆلېژى پەروەردە، زانكويى كويە، 2006، ل 44.
21. الأنا والنفس (التحليل النفسي لأنسان ما بعد الحداثة)، راينر فونك، ت. حميد لشهب، جداول للنشر والتوزيع، ط 1، بيروت، 2016، ص 73.
22. إدارة الصراع والنزاع، ابراهيم علي رابعة، دار الألوكة، ط 1، الأردن، 2006، ص 98.
23. رۆلنى دهق دئاقاكرنا درامايى كوردیدا، شقان قاسم ههسەن، چاپخانا رۆشەنبىرى، هەفلێر، 2011، ل 84.
24. بەرجهستهبوونا مەملانا هەيزين هەفدژين دراماتيكي د داستانا "شېخى سەنعان" يا (فەقيى تەيران) دا، شقان قاسم حسن، تيزا دكتورايى، كۆلېژى زمان، زانكويى سەلاحەدين، 2019، ل 103.
25. ريناز و مژارين ئەدهبى، شقان قاسم نېروەبى، پەرتوكخانا خانى، دهوك، 2018، ل 138.
26. أستراتيجيات الصراع، احسان علاوي الدليمي، ماجستير غير منشور، جامعة بغداد، 1999، ص 38.
27. ديالوك ددرامايى كوردیدا – دهقەرا بەهدينان وهك نموونه، مكنون محمد تاهر مقداد، ناما ماستەرى، كۆلېژا ئادايى، زانكويى دهوك، 2010، ل 69.
28. فن المسرحية من خلال تجاربي الشخصية، علي أحمد باكثير، ط 2، دار المعرفة، القاهرة، 1964، ص 75.
29. بەرجهستهبوونا مەملانا هەيزين هەفدژين دراماتيكي د داستانا "شېخى سەنعان"، ژېدەرى بەرى، ل 105.
30. ژېدەرى بەرى، ل 106.
31. هونهري نووسيني دراما و دهق شاتويى خومالى، ژېدەرى بەرى، ل 76.
32. بەرجهستهبوونا مەملانا هەيزين هەفدژين دراماتيكي د داستانا "شېخى سەنعان"، ژېدەرى بەرى، ل 104.
33. رهگهزەکانى دراما له شيعرى ليرىكى كوردیدا (كرمانجى خواروو 1980 – راپهرين)، ژېدەرى بەرى، ل 44.
34. ناوهرۆك و تەكنىكى درامايى كوردى (1991 – 2002)، ژېدەرى بەرى، ل 137.
35. فەرھەنگى شاتويى، كامەران سوچان، چاپخانهى تيشك، سلتىيانى، 2004، ل 30.
36. بەرجهستهبوونا مەملانا هەيزين هەفدژين دراماتيكي د داستانا "شېخى سەنعان"، ژېدەرى بەرى، ل 103.
37. أنواع الصراع في روايات نجيب الكيلاني، احمد ميساوي، كلية الآداب، جامعة تلمسان، الجزائر، 1994، ص 69.
38. ژېدەرى بەرى، ل 75.
39. الصراع الحضاري في الرواية العربية، صابر حفيظة، كلية الآداب، جامعة تلمسان، الجزائر، 2002، ص 38.
40. علم النفس، جميل صليبا، دار الكتاب اللبناني، ط 3، بيروت، 1972، ص 105.
41. مدخل الى التحليل النفسي، سيغموند فرويد، ت. جورج طرايشي، دار الطليعة، بيروت، 1980، ص 53 – 58.
42. الانتصارات المذهلة لعلم النفس، يوجاني محمد الشريف، دار الهدى، الجزائر، 2007، ص 40.

ژېدەر

1. فورثانا پيروز.
- ئىك: ب زمانى كوردى:
2. بەرجهستهبوونا مەملانا هەيزين هەفدژين دراماتيكي د داستانا "شېخى سەنعان" يا (فەقيى تەيران) دا، شقان قاسم حسن، تيزا دكتورايى، كۆلېژى زمان، زانكويى سەلاحەدين، 2019.
3. پەخشان و هونهرين وئ، د. مسعود جميل رشيد، چاپا تىكى، چاپخانا هېتى، 2016.
4. ديالوك ددرامايى كوردیدا – دهقەرا بەهدينان وهك نموونه، مكنون محمد تاهر مقداد، ناما ماستەرى، كۆلېژا ئادايى، زانكويى دهوك، 2010.

5. رهگه زهكافى دراما له شيعرى ليرىكى كوردېدا (كرمانجى خواروو 1980 – راپه رين)، پهروين عهبدولا خدر، نامهى ماستهر، كوليژى پهروهده، زانكويى كويه، 2006.
  6. رولوى دهقى دثاڤاكرنا درامايى كوردېدا، شقان قاسم حهسهن، چاپخانا روهنېرى، ههڤلير، 2011.
  7. ريباز و مزارين نهدهبى، شقان قاسم نېروهې، پهرتوكخانا خانى، دهوك، 2018.
  8. زاراڤين فهگيراني (فهههنگا زاراڤان)، جيزالد پريسن، و. جهلال مستهفا، چ، 1، چاپخانا وهزارهتا رهوشه نېرى، 2011.
  9. هونهر و ژبان، احمد سالار، دهزگايى چاپ و پهخشى سهردهم، چ، 1، سلتيانى، 2005.
  10. هونهرى نووسينى دراما و دهقى شاتويى خومالى، دانا على سهعيد، دهزگايى چاپ و پهخشى سهردهم، چ، 1، سلتيانى، 2003.
  11. فهههنگا تيرمين ويژهې، باين نازى، چاپخانا هاوار، دهوك، 2012.
  12. فهههنگى شاتويى، كامهران سوجان، چاپخانهى تيشك، سلتيانى، 2004.
  13. ناوهروك و تهكتيكى درامايى كوردى (1991 – 2002)، ياسين رهشيد حهسهن، نامهى ماستهر، كوليژى زمان، زانكويى سلتيانى، 2004.
23. علم النفس، جميل صليبا، دار الكتاب اللبناني، ط3، بيروت، 1972.
  24. فن المسرحية من خلال تجاربي الشخصية، علي أحمد باكثير، ط2، دار المعرفة، القاهرة، 1964.
  25. قاموس المصطلحات اللغوية والأدبية، دراميل يعقوب، بسام برکه، مى شيخانى، دار العلم للملاين، ط1، بيروت، 1987.
  26. ماري إلياس وحنان قصاب، المعجم المسرحي، اعلام ومصطلحات المسرح وفنون العرض مكتبة لبنان للنشر، ط 1.
  27. مقدمة في نظرية المسرح الفكري مع التطبيق، احمد صقر، ط1، الاسكندرية، 2002.
  28. مدخل الى التحليل النفسي، سيغمووند فرويد، ت. جورج طرايبشي، دار الطليعة، بيروت، 1980.
  29. مقولات النقد الثقافي، ريتشارد وولين، ت. محمد عناني، المركز القومي للترجمة، ط1، القاهرة، 2016.
  30. مفهوم الصراع، منير محمود البدوي، مركز الدراسات المستقبلية، ط1، أسبوط-مصر، 1997.
  31. لسان العرب، ابن منظور، دار صادر، بيروت، 1996.

سى: ب زمانى ئنگليزى:

32. Contemporary Management, Hampoton David, 4th ed, New York, 2001.

The Encyclopedia American international Edition , Danbury Connecticut : Gerber Incorporated , 1992.

دوو: ب زمانى ئهههې:

14. اعلام ومصطلحات المسرح، كمال الدين عيد، ط1، الاسكندرية، 2006.
15. أنواع الصراع في روايات نجيب الكيلاني، احمد ميساوي، كلية الآداب، جامعة تلمسان، الجزائر، 1994.
16. استراتيجيات الصراع، احسان علاوي الدليمي، ماجستير غير منشور، جامعة بغداد، 1999.
17. الصراع الحضاري في الرواية العربية، صابر حفيظة، كلية الآداب، جامعة تلمسان، الجزائر، 2002.
18. الانتصارات المذهلة لعلم النفس، يوجاني محمد الشريف، دار الهدى، الجزائر، 2007.
19. الأنا والنفس (التحليل النفسي لأنسان ما بعد الحداثة)، راينر فونك، ت. حميد لشهب، جداول للنشر والتوزيع، ط1، بيروت، 2016.
20. إدارة الصراع والنزاع، ابراهيم علي رابعة، دار الألوكة، ط1، الأردن، 2006.
21. الصراعات وأثرها في الشعر الاندلسي، علي مزاتي، جامعة حاج لحضر، ۲۰۰۷.
22. التمثيلية الأداعية بين ماضيها وحاضرها، د. طه عبدالفتاح مقلد، مكتبة الشباب، القاهرة.